

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Vliv beatniků na českou poezii 60. až 80. let
Bakalářská práce

Autor: Veronika Ettlová

Studijní program: Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Veronika Ettlová
Studium:	P14P0170
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Vliv beatníků na českou poezii 60. až 80. let
Název bakalářské práce AJ:	Influence of Beat generation at 60's 80's Czech poetry

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Na základě analýzy básnických textů české poezie 60. 80. Let postihnu vliv poetiky beat generation a vytvořím soubor básnických textů, které tento fenomén dokumentují.

Pavel Janoušek a kol. Dějiny české literatury 1945 -89 (3. 4. díl) Vladimír Křivánek Kolik příležitostí má báseň, Petr A. Bílek Generace osamělých běžců

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.
Oponent:	Mgr. Michal Čuřín
Datum zadání závěrečné práce:	1.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat prof. Vladimíru Křivánkovi za cenné rady a pomoc při psaní této práce. Také chci poděkovat své rodině za jejich plnou podporu během mého studia.

Anotace

ETTLOVÁ, Veronika. Vliv beatníků na českou poezii 60. až 80. let. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 58 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá vlivem americké beat generation na dílo českých básníků v období 60. až 80. let. Teoretická část zmiňuje základní informace týkající se beatníků a charakteristiky jejich tvorby, zároveň objasňuje politické a kulturní souvislosti studovaného období v Československu a způsoby percepce díla zmiňovaných amerických autorů. V krátkosti také informuje o českých autorech, kteří se mohli do jisté míry touto literaturou inspirovat. Analytická část se pak zabývá rozborem děl jednotlivých českých autorů předesílaných v teoretické části. Jejím cílem je postihnout některé znaky jejich poetiky, které by byly srovnatelné s beatnickou poezií jakožto zdroje inspirace a vlivu. Projekt uvedený v příloze je pak antologií sestavenou z básní českých autorů, které nejlépe vystihují danou problematiku a vykazují jisté známky tohoto vlivu.

Klíčová slova

Poezie, beatnici, analýza

Annotation

ETTLOVÁ, Veronika. Influence of Beat generation at 60's 80's Czech poetry. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 58 pp. Bachelor degree thesis.

Bachelor thesis deals with influence of american Beat generation on creation of czech poets in period of 60's to 80's. The theoretical part enlightens basic information about Beatnics and their characteristic creation, while also clarifying politic and cultural context of the given period in Czechoslovakia and perception of mentioned american authors. It also shortly describes czech authors, who could have been inspired by this literature. After that, analytic part analyzes individual work of each mentioned czech author. Purpose is to transcribe some of their poetic signs, which would be comparable to beatnik's poetry as their source of inspiration and influence. Attachment of thesis is anthology of czech poems, which describe the given problematice the best possible way and show signs of this influence.

Key words

Poetry, the beat generation, analysis

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část	10
Kdo to byli beatnici.....	10
Politické a kulturní pozadí.....	16
Beatnická tvorba v českém prostředí	19
Analytická část.....	26
Václav Hrabě.....	26
Vladimíra Čerepková	29
Inka Machulková.....	30
Ladislav Landa	32
Milan Koch.....	34
Jaroslav Holoubek.....	39
Josef Šimon	42
Svatava Antošová.....	43
Praktická část	45
Představení projektu.....	45
Realizace projektu.....	45
Závěr	47
Použitá literatura	49
Příloha	51

Úvod

Téma této závěrečné práce zahrnuje zabývání se americkou beatnickou generací a jejím vlivem na českou literární scénu v letech, které spadají do období socialismu. Tento časový úsek jsem zvolila z toho důvodu, že je to vůbec poprvé, kdy se v českém prostředí začala tato literatura objevovat, práce se tedy zaměřuje i na způsoby, jakým se tyto texty dostávaly ke svým českým čtenářům. Většina pozornosti je pak věnována konkrétním českým básníkům, kteří mnohdy bývají označováni za českou dobu beatnické generaci či za autory, kteří se nechali tímto typem americké literatury inspirovat. Sledované období je z pohledu zvoleného tématu zajímavé také proto, že zahrnuje část neoficiální literatury, která nemohla být publikována z důvodu existence tehdejší cenzury.

Toto téma jsem vybrala v první řadě z důvodu osobního, neboť se o beatnickou generaci zajímám a její představitelé patří mezi mé oblíbené autory. Také mě velmi zajímá problematika samizdatu a českého undergroundu. Ačkoliv existuje několik málo prací, které se zabývají vztahem mezi beatniky a českými autory píšící v období 60. až 80. let, nejvíce pak básníkem Václavem Hrabětem, přesto toto téma považuji za nepřilíš zpracované. Dle mého názoru tu chybí práce, která by se touto problematikou zabývala více komplexně a pracovala s vlivem beatníků jako s jednotným jevem, který v období socialismu nabývá určitých specifických rysů.

Během 50. let minulého století se ve Spojených státech amerických rozrostla skupina literátů, kteří se snažili vymanit ze zažitých představ o podobě literatury a života. Tehdejší stav americké společnosti v nich vyvolával pocity deziluze, zmaru, skepse a hněvu. A především tu byla také situace politická – studená válka a neustálá hrozba jaderného konfliktu. Generace, pro kterou se ujal označení beatnická, se rozhodla, že s touto situací nechce mít nic společného a raději se od ní naprosto distancuje. Jejich vymanění ze středního proudu mělo dvojí podobu. V první řadě tu byla literatura, kterou beatníci psali, za všech okolností upřímná, bezprostřední a mnohdy až skandální. Té naprosto odpovídal životní styl těchto autorů, který byl snadno přirovnatelný k životu bohémů.

Velice podobný jev se objevil na druhém břehu Atlantiku. Ve Velké Británii se objevila skupina známá jako „rozhněvaní mladí muži“.

Díky uvolněnější politické situaci 60. let v Československu, která umožnila snazší přístup k zahraniční literatuře včetně té z nenáviděné Ameriky, můžeme u některých autorů této doby pozorovat jisté sympatie ke skupině beatnické generace. Obdiv mohl přerůst až k inspirováním se touto literaturou. Tato bakalářská práce se má primárně věnovat tomuto jevu.

Cílem práce je na základě analýzy jasně vymezit paralely amerických a českých autorů a na základě těchto podobností vysvětlit, jakým způsobem první skupina ovlivnila druhou. S pomocí těchto získaných informací pak lépe definovat, proč konkrétního autora lze považovat za českého beatníka či nikoliv, neboť se ohledně tohoto označení u českých básníků vedou spory.

Teoretická část

Kdo to byli beatnici

„Ale teď tancovali nočním městem jako šílenci a já se coural za nima, což vlastně dělám celý život – courám se za lidma, kteří mě zajímají, protože lidi, jediní opravdoví lidi, co znám, jsou blázni, blázni do života, ukecaní blázni, cvoci k spasení, ti, kteří chtějí mít všechno – a hned!, kteří nikdy nezívají a neříkají věci-co-se-sluší, ale hoří, hoří, hoří jako ta báječná rachejtle, co se rozprskne a vystřelí tisíce pavoučích noh proti hvězdám, jen namodralá světluška zůstane uprostřed a všichni vzdychnou „Jůůů!““¹

Jednalo se o umělecko-literární skupinu, která se začala formovat na konci 40. let 20. století v USA. Původně malé uskupení přátel, které spojoval podobný pohled na svět, se postupně přetransformovalo do literárního hnutí.

Skupinu charakterizovala revolta, kritika moderní společnosti poválečné Ameriky, výsměch typickým americkým hodnotám jako byly bohatství a kariérismus. Beatnici protestovali vůči stereotypnímu způsobu života a konzumu, nectili oficiální morálku a stavěli se proti pokrytectví, touze po moci a maloměšťáctví.

Všechno to, čím beatnici opovrhovali, zahrnuli do slova „square“. Tím byli myšleni všichni ti průměrní Američané, všichni ti „spořádaní lidé“, kteří využili racionální myšlení, vědu a techniku a přivedli svět ke dvěma světovým válkám a také k hrozbě té třetí - k válce studené, či válce atomové.

Naproti tomuto světu pak stojí „hipsteři“ se svým bohémstvím. Slovem „hipster“ se myslí ten „osvícený“, který se světem „squares“ nesouhlasí, ale ani s ním nebojuje, nevymýšlí si nové ideologie ani akční programy. Je to člověk žijící v přesvědčení, že svoboda může existovat pouze mimo oblast života normálních lidí.

„Prožili jsme si hrůzy voleb roku 1956, stejně jako další hrůzy – popravu Rosenbergových a maďarskou revoluci: zmocnila se nás paranoia, pořád jsme byli jedním uchem přilepeni k rádiu a vedli nekonečné řeči o tom, kam bychom asi mohli odejít do exilu.“²

¹ KEROUAC, Jack. Na cestě. 2. vyd. Praha: Odeon, 1980. (s. 9)

² DI PRIMA, Diane. Čas beatníků. 1. vyd. Praha: Pragma, 1996. (s. 129)

Slovo „beat“ lze chápat v několika rovinách. První význam mu dal muž jménem Herbert Huckle, narkoman a přítel Jacka Kerouaca, pro kterého to znamenalo „zbitý, unavený, zničený“ a tímto slovem popisoval svůj stav po zdrogování.

Jack Kerouac, který poprvé pojmenoval skupinu jako „beat generation“, slovo „beat“ chápal jako „blažený“ a o generaci mluvil, že je svým způsobem náboženská.

V třetím případě slovo „beat“ odkazuje na jazz a těsné sepětí s ním.

Slovo „beatnik“ se pak poprvé objevilo v článku Herba Caena z roku 1958, který ke slovu „beat“ připojil koncovku „-nik“, kterou si vypůjčil od názvu ruského satelitu Sputnik.

Beatnici byla skupina literátů, která se vůči většinové společnosti vymezovala svými výjevy v básních a prózách, ale především svým nevázaným životním stylem.

Byl to jakýsi výstup z komfortní zóny směrem ke spontánnosti a žití ze dne na den, což je životní styl, o kterém snad aspoň jednou v životě snil každý mladý člověk. Nešlo ani tak o boj se společností, spíše jako o potřebu se z ní vymezit, utéct a hledat nápravu ve vnitřní svobodě, které se snažili dosáhnout prostředky, jimiž společnost tak opovrhovala a ani se nesnažila pro ně najít pochopení: výstřednost, drogové a sexuální experimenty, jindy meditace, askeze a chování sympatií k východní filozofii (především zen-buddhismu), kterou si vykládali velmi volně a často upravovali k obrazu svému. Beatnici si zvolili život tuláků projíždějící Spojené státy stopem nebo na nákladních vagónech. Když potřebovali peníze, pracovali - na místech, kde se zrovna nacházeli. Někdy se oddávali bouřlivým večírkům plným alkoholu, jazzu, drog a volné lásky, jindy hledali samotu v divočině po vzoru buddhistických mnichů. Velmi často inklinovali k homosexualitě či bisexualitě. Ať už dělali cokoliv, bylo to v přímém rozporu s tím, co tehdejší společnost od mladých lidí očekávala a vyžadovala.

Mezi nejvýznamnější představitele patří Allen Ginsberg, který se proslavil básní Kvílení, jež se stala jakýmsi neoficiálním manifestem celé generace a obsahuje vše pro tuto skupinu charakteristické - revoltu, kritiku, víze, sny, drogové opojení, bohatou obraznost, naturalismus a otevřenou sexualitu. Allen Ginsberg byl homosexuál a o své orientaci mluvil vždy velmi otevřeně. Žil však v době, kdy se homosexualita

považovala za léčitelnou psychickou poruchu. Během své hospitalizace v psychiatrické léčebně se seznámil s dalším pacientem Carlem Solomonem, kterému báseň Kvílení věnoval.

„Carle Solomone! Jsem s tebou v Rocklandu

kde jsi větší šílenec než já

Jsem s tebou v Rocklandu

kde se jistě cítíš hrozně divně

Jsem s tebou v Rocklandu

kde imituješ stín mé matky

Jsem s tebou v Rocklandu

kde jsi zavraždil svým dvanáct tajemníků

Jsem s tebou v Rocklandu

kde se směješ tomu neviditelnému humoru

Jsem s tebou v Rocklandu

kde jsme velcí spisovatelé na stejném strašlivém psacím stroji...“³

Jack Kerouac se proslavil především svými romány, už méně básněmi. Tím nejslavnějším románem je bezesporu dílo Na cestě, které je psáno jako spontánní próza, což Kerouac tak upřednostňoval. Interpunkce a odstavce bylo to, co autora dle jeho názoru zdržovalo a rozptylovalo od toho, aby své myšlenky podal skutečně tak, jak se rodí. Vznikl tak dlouhý nepřehledný text, který byl vydán až s odstupem několika let, protože nakladatelství ho v takové podobě odmítala vydat. Ústřední postavou románu je tulák a zloděj aut Dean. Předobrazem pro tuto postavu byla skutečná osoba Neala Cassadyho, kterého Kerouac považoval za skutečného hipstera a pod různými jmény se vyskytuje i v několika dalších Kerouacových románech.

Básník Lawrence Ferlinghetti se sám za beatníka nikdy nepovažoval, v beatnické generaci však sehrál důležitou úlohu, a proto mezi ně bývá běžně řazen. Ferlinghetti byl v roce 1953 spoluzakladatelem paperbackové nakladatelství City lights books, ve kterém vycházela většina beatnických knih včetně Ginsbergova Kvílení a jiné básně, kvůli které se Ferlinghetti dostal před soud. Beatníci Ferlinghettiho jako básníka jistě velmi silně ovlivňovali a řadit ho k beatnické poezii není úplně scestné. Jeho básně se

³ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990. (s. 46)

však lišily především v rostoucí angažovanosti v politických otázkách, od čehož se beatníci naopak snažili vždy distancovat.

K autorům, se kterými se mohl československý čtenář setkat již během 60. let prostřednictvím vydaných oficiálních překladů jejich sbírek (Ginsberg, Kerouac, Ferlinghetti), patří ještě nejmladší z nich, Gregory Corso. Corsův start do života nebyl nijak šťastný. Jeho rodiče se rozvedli, když mu byl rok, dětství tak strávil po různých ústavech a v náhradní péči, či dokonce na ulici. Za mříže se poprvé dostal ve dvanácti letech za krádež, podruhé v sedmnácti. Čas trávený ve vězení si krátil četbou literatury, a to hlavně anglickými romantiky a antickou klasikou. Na svobodě se seznámil s Allenem Ginsbergem, který ho zatáhl do nově vznikajícího hnutí. Nějaký čas společně cestovali po Mexiku. Corso si prošel několikaletou závislostí na heroinu, později se oženil a měl dvě děti. Jeho tvorba je ovlivněná antikou, renesancí a romantismem. Na hrobě má vytesanou svou báseň: „*Duch / je život / jenž neustále / proplová / mou smrtí / jako řeka / která se nebojí / stát se / mořem*“

Dalším významným romanopiscem byl William Seward Burroughs, který patřil k těm starším příslušníkům generace. Jeho nejslavnější knihou je *Nahý oběd*, která se v roce 1991 dočkala i filmového zpracování. Ačkoliv se prezentoval jako homosexuál, za svého života se dvakrát oženil. Před druhou světovou válkou se ve Vídni setkal s Židovkou, které jejich čistě formální vztah zajistil americký pas, a tím jí de facto zachránil život. Burroughs se potýkal s těžkou drogovou závislostí, což se silně promítalo do jeho díla. Na drogách byla závislá i jeho druhá žena Joan, kterou v roce 1951 podle oficiální verze nešťastnou náhodou zastřelil.

Doposud žijící básník Gary Snyder, environmentalista a praktikující buddhista, studoval literaturu a antropologii, dále pak čínštinu, japonštinu a zenový buddhismus, kvůli čemuž několik let strávil v Japonsku. Zen-buddhismus byl mezi beatniky všeobecně oblíben, ale Snyder byl jeden z mála, který se o něj zajímal skutečně do hloubky. Nějaký čas pracoval jako dřevorubec a protipožární strážce lesa. Jack Kerouac podle něho vytvořil postavu Japhyho Rydera v knize *Dharmoví tuláci*. Snyder napsal řadu esejů a básní, za svou sbírku *Želví ostrov* dostal Pulitzerovu cenu. Dnes přednáší na univerzitě.

K beatnickému hnutí se řadí ještě celá řada dalších jmen jako Peter Orlovsky, Kenneth Rexroth, Diane di Prima, Bob Kaufman, Neal Cassady a jiní.

Skupina nevydala žádný společný manifest, jak bývá u literárních hnutí 20. století zvykem, členy spojoval pouze pohled na svět a vzájemné vztahy.

Beatníci se snažili odpoutat od tradičního pojetí literatury, pravidel, podob veršů a strof, přesto se mnohými literárními klasiky nechali inspirovat, stejně tak třeba i některými filozofy. Snad není velkým překvapením, že jistou náklonnost chovali například k francouzským prokletým básníkům. Velice často se také nechávali inspirovat japonským haiku a tento styl napodobovali.

„Haiku vynalezli a zdokonalovali japonští básníci několik století a má to být úplná báseň o sedmnácti slabikách, která obsahuje ucelenou vizi života ve třech krátkých řádcích. ‚Západní haiku‘ nemusí dodržovat sedmislabičné schéma, protože západní jazyky mohou jen stěží napodobit pružnou japonštinu. Navrhuji proto, aby ‚západní haiku‘ prostě vyslovila něco obsažného ve třech krátkých řádcích v nějakém západním jazyce.“⁴

Hlavní slovo měla improvizace a spontánnost. Především Jack Kerouac měl k tématu co říci a věnuje se mu podrobněji v krátkém textu *Základy spontánní prózy*.

„Žádné tečky oddělující větnou strukturu již dávno rozcupovanou falešnými větnými úseky a krotkými, obyčejně zbytečnými čárkami – ale energické pomlčky, vyjadřující rétorický nádech (jako když se jazzman nadechuje mezi takty)...“⁵

A nezůstal pouze u teorie. Při psaní svého nejslavnějšího románu *Na cestě* si opatřil několik desítek dlouhou roli papíru, aby se nezdržoval vyměňováním archů, a zasedl k psacímu stroji. Během rekordně krátké doby vzniklo explicitní autobiografické dílo plné dlouhých souvětí, citoslovců, nespisovných výrazů a chybějící interpunkce. Podle Kerouacovi teorie vše, co je napsáno, má nějaký důvod, nějaký cíl a vychází přímo z autora, nemělo by tak být přepisováno ani opravováno. S Kerouacovou teorií spontánního psaní se silně sžil i Allen Ginsberg.

⁴ KEROUAC, Jack. *Rozprášené básně*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1995. (s. 133)

⁵ tamtéž, (s. 143)

Beatnická tvorba je za každých okolností upřímná a většinou bývá silně autobiografická. Autoři čerpali uměleckou inspiraci především ze svého života a při tom se snažili o udržení autentičnosti. Jejich texty tak byly bohaté na hovorové a slangové výrazy a vulgarismy. Ke čtenářům promlouvali tak, jak k nim samotným promlouval život.

Především poezie měla zvláštní postavení. Beatnici se snažili navrátit poezii zpátky mezi lidi. Už neměla být určena hrstce intelektuálů, ale byla mířená na široký okruh obyčejných lidí, kteří milují, cítí, trpí a dokážou v jednotlivých verších nalézt skutečné lidské city, které mnohdy korespondují s jedinci z okraje společnosti. Beatnici našli způsob, jak znovu navázat kontakt básníka a čtenáře - veřejné recitace. Podle Ferlinghettiho dělalo tištěné slovo poezii němou. Ze čtenáře se stává posluchač, který dostává nové možnosti jak báseň vnímat, neboť se dostává do konfrontace se samotným autorem, tónem jeho hlasu a důrazem na určité pasáže. Ginsberg dokonce přichází s novým nástrojem, který přímo souvisí s hlasitým přednesem. Jedná se o takzvaný verš-dech, kdy se délka Ginsbergova verše rovná délce výpovědi, kterou Ginsberg dokáže odrecitovat na jeden nádech. Poezie začala být cíleně psaná s předpokladem, že bude veřejně čtena, a byla tomu tak přizpůsobena i její forma.

S veřejnými vystoupeními souvisí i další zdroj inspirace – jazz. Stal se nedílnou součástí veřejných recitací. Zpočátku experimentální forma dala vzniknout novému druhu tzv. jazzové poezie. Rytmus jazzu dává jedincům zapomenout na životní porážky a dokáže je uvést přesně do toho stavu, ke kterému samotná podstata hnutí odkazovala už svým názvem - do stavu bezstarostné blaženosti a zničení.

Mezi beatniky by se našla i velká skupina muzikantů, a řada hudebníků se s beatniky také setkávala. V jejich tvorbě nacházeli dávku inspirace např. Bob Dylan či Patti Smith.

Už ze samotných témat, postojů a sebe prezentace vyplývá, že se skupina často dostávala do střetu s většinovou společností, která neměla příliš pochopení pro beatnickou poetiku. Došlo dokonce k zabavení celého nákladu knihy Kvílení a jiné básně a nakladatel Lawrence Ferlinghetti byl postaven před soud. Báseň Kvílení měla být oficiálně označena za obscénní, ve střetu s dobrými mravy společnosti, kazící mládež a

oficiálně zakázána. Ferlinghetti proces vyhrál a pro knihu se celá aféra stala pouze dobrou reklamou, díky které se veřejnost dozvěděla o novém literárním hnutí. Pro ostatní beatniky se báseň Kvílení stala velkým zdrojem inspirace a nadšení z toho, že lze něco tak upřímného skutečně oficiálně vydat. Zároveň se jim po vyhraném soudním procesu otevřely dveře nakladatelství, která náhlou popularitu využila pro svůj obchodní záměr.

Básnička Diane di Prima viděla v básni jistý příslib budoucnosti a spojení s ostatními příslušníky generace. První dojmy z Kvílení popisuje těmito slovy: „*Báseň ve mně zanechala určitou tíhu. Následně jsem si uvědomovala, že pokud je někde jeden Allen, musí jich být víc, musí existovat další lidé jako já a mých pár přátel, kteří píší tak, jak mluví, o tom, co slyší a žijí, ať je to jakkoli obskurní a ostudné, píší, co vědí, skrývají se na nejrůznějších místech jako my – a teď najednou chtějí promluvit. Cítila jsem totiž, že Allen je, a to je jediná možnost, předvojem čehosi mnohem většího.*“⁶

Stejný osud potkal i Burroughsův román Nahý oběd, který v Americe vyšel v roce 1964 a velmi záhy byl zakázán. Po několika procesech byl v roce 1966 nakonec zákazu zbaven. Jednalo se o poslední případ v historii Spojených států, kdy se na lavici obžalovaných ocitlo literární dílo obviněné z obscenity.

Beatnici taky výrazně přispěli ke zrodu hippies. Beatnická generace stejně tak jako hippies odmítala jakoukoliv formu diskriminace a neskrývali svůj pacifismus.

Politické a kulturní pozadí

Šedesátá léta se v Československu nesla ve znamení změn a uvolňování ve všech oblastech kulturního, společenského a politického života vrcholících v roce 1968 Pražským jarem.

Za prvotní impuls, který připravil živnou půdu, by se však dal považovat již rok 1956, kdy se uskutečnil XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, na kterém tajemník strany Nikita Chruščov přednesl svůj projev „Kult osobnosti a jeho důsledky“. Bylo to vůbec poprvé, kdy se otevřeně jednalo o Stalinových diktátorských praktikách a zločinech. Ačkoliv šlo o uzavřené jednání, program byl přísně tajný a mluvílo se o něm

⁶ DI PRIMA, Diane. Čas beatníků. 1. vyd. Praha: Pragma, 1996. (s. 131)

pouze v kruhu strany, ve vzduchu se vznášel příslib dalšího vývoje a změn. Stalinismus přestával být oficiální politikou.

V roce 1961 se pak uskutečnil XXII. Sjez KSSS, který odstartoval tzv. druhou vlnu kritiky stalinismu, která už se neomezovala pouze na vnitrostranické diskuze, ale skutečně se dotkla všech států sovětského bloku.

Díky těmto přerývaným změnám politické situace došlo i na změny v kulturním prostředí včetně literatury. Zesílily se kontakty československé kultury s kulturou evropskou a česká literatura se mohla opět včlenit do kontextu soudobého uměleckého dění ve světě. Povědomí o zahraniční literatuře pomáhaly rozšiřovat v nemalé míře literární časopisy s četnými překlady, rozhovory, recenzemi a také zahraniční návštěvy iniciované Svazem československých spisovatelů.

Mezi literárními časopisy vyniká revue Světová literatura vydávaná šestkrát ročně již od roku 1956. Časopis s určitými dobovými kulturně-politickými prioritami zásoboval své čtenáře rozsáhlými esejemi, úvahami o literatuře a umění, recenzemi, četnými ukázkami básní, románů i divadelních či rozhlasových her, filmových scénářů a informacemi o různých zahraničních literaturách a autorech. Ukázky textů amerických beatníků zde byly publikovány hned několikrát většinou v překladu Jana Zábrany.

Zatímco literatura 50. let byla dobou „inženýrů lidských duší“ píšících v duchu socialistického realismu s budovatelským románem na jejím vrcholu, literatura 60. let se obecně nese ve znamení rozšiřování tvarové a žánrové škály.

Mnozí autoři se dočkali lepších publikačních možností a někteří zakázaní autoři mohli opět publikovat. Vzkříšení se dočkaly i zatracované žánry jakými bylo experimentální umění, existencialismus, surrealismus, absurdní drama a mnoho dalších.

Tak jak se rozšiřovalo množství poezii píšících autorů a jednotlivých autorských přístupů, rozšiřovalo se i čtenářské zázemí. Rostl počet skutečných percipientů, kteří byli poezie znalí a nároční a spolu s nimi rostl i náklad básnických knih, který mnohdy vedl až ke vzniku masových edic či ke vzniku Klubu přátel poezie v nakladatelství Československý spisovatel.

Poezie 60. let se od poezie 50. let v různých směrech odlišuje. Poetika budovatelské literatury viděla ve vázaném a pravidelném verši jistou symboliku harmonického řádu. Zatímco s nástupem žánrové a stylové plurality 60. let se objevuje snaha o rozbití nebo alespoň uvolnění pravidelné struktury. Na scénu se také vrací volný verš, který se mnohdy uplatňuje jako nástroj vyjádření disharmoničnosti a dramatičnosti. Mnohem častěji se také objevují témata a motivy smutku, cizoty, smrti, úzkosti a absurdity lidského bytí.

Mnohdy docházelo k překročení poezie jakožto pevně dané formy a nastávalo spojení s dalším uměleckým odvětvím. Poezie tak prodloužila rámeček svého působení a žila v divadlech malých forem a klubech. Došlo také k sepětí poezie a populární hudby. K oslabení svébytnosti poezie nedocházelo, naopak toto propojení s divadlem a hudbou neslo řadu výhod.

Liberalizace dosáhla svého vrcholu v roce 1968 prostřednictvím tzv. Pražského jara, kdy mělo dojít k nastolení „socialismu s lidskou tváří“. Proces však byl nakonec tvrdě ukončen 21. srpna 1968 vstupem vojsk Varšavské smlouvy, nastává tak období normalizace.

Hlavní slovo ve vydávání knih měla opět cenzura. Opět tedy vzrostl počet autorů, kteří se ocitli mimo oficiální literární scénu, kam byly vykázány všechny umělecké směry, které režim považoval za nežádoucí a nebezpečné. Tím byly myšleny všechny avantgardní, meditativní a spirituální směry, existencialismus a další proudy, které byly vytlačeny z veřejného kulturního života. Stalo se tak včetně těch autorů, kteří tak učinili na protest, protože trvali na požadavku umělecké svobody. Mnozí autoři odešli do exilu. Jiní se stáhli do svého vlastního mikrosvěta, jakéhosi ghetta, které jim svým způsobem umožnilo zachovat si tvůrčí svobodu. Underground znovu ukázal určitou provázanost hudby a poezie, neboť to bylo hnutí soustřeďující se okolo big beatu, zejména kapely The Plastic People of the Universe, jelikož normalizační režim pokládal rockovou hudbu opět za nežádoucí. Výsledkem bylo vytvoření jakési druhé kultury, jejíž rozsáhlá umělecká činnost zahrnovala například koncerty, výstavy, autorská čtení i filozofické přednášky.

Autoři bez publikačních možností se zaměřili na hledání alternativních způsobů, jak se realizovat. Ze soukromého a uzavřeného předčítání rukopisů a následného přepisování pro úzký okruh přátel se postupně vyvinul organizovaný a zcela nový způsob ediční práce. Zrodil se tak samizdat, který nahrazoval oficiální knižní vydání. Díky dobrovolným nadšencům s pomocí psacích stojků, průklepových papírů a navzdory hrozbě trestného stíhání mohly tak být šířeny texty, které by neměly jinou možnost, jak se dostat na světlo.

V březnu roku 1976 došlo k zatčení členů The Plastic People of the Universe, jejichž chování a vystupování bylo vyhodnoceno jako protispolečenské, amorální a vulgární. Tento incident vedl společně s jinými okolnostmi ke vzniku Charty 77.

V 80. letech se objevila skupina debutantů, pro které se ujalo označení „osamělí běžci“, které pochází od kritika Petra A. Bílka. Jednalo se o skupinu dost nesourodou jak věkově, tak přístupově, která měla jisté odhodlání na rozporuplnou dobu nahlížet kriticky a prožívat ji spíše v osobní niterné rovině.

V druhé polovině 80. let se dosavadní politická situace ukázala jako neudržitelná. Přibývalo studentských aktivit, přibývalo občanských iniciativ, demonstrací, protestů a činností, které nakonec vedly k událostem listopadu 1989 a definitivnímu konci socialistického režimu.

Beatnická tvorba v českém prostředí

„Zbitá generace je jakousi literární odnoží sociálního jevu, který se po druhé světové válce rozšířil v kapitalistických státech. Je to problém mladých lidí, kteří se odtrhli od všech tradic, od minulosti i budoucnost, a vyznávají pouze přítomnou chvíli. Tváří v tvář stále hrozbě zániku všeho živého, pod Damoklovým mečem atomové války, kterou jim denně jako naprostou nevyhnutelnost vemlouvá měšťácký tisk, rozhlas, televize a film, obklopeni téměř neproniknutelnou zdí propagandy, která je odděluje od těch, kdo se snaží přeměnit tento svět, utíkají od hrůzných vzpomínek na koncentrační tábory,

*Hirošimu a Koreu, jež poznamenaly léta jejich dospívání. Hodili všechno za hlavu a nestarají se, co bude zítra.*⁷

Těmito slovy popisuje Igor Hájek americký fenomén beatníků v revue Světová literatura již v roce 1959. Článek s názvem „Americká bohéma“ je recenzí s několika obsáhlými ukázkami básní Allena Ginsberga včetně Kvílení, úryvky z Kerouacova románu Na cestě a románu Johna C. Holmese s názvem The Horn, pár slovy se zmíní ještě o několika dalších autorech a knihách. Jedná se vlastně o první obsáhlejší odborný článek zabývající se beatnickou generací vydaný v Československu.

V šestém ročníku v roce 1961 vychází ještě přeložený text ruských autorů Kopeleva a Orlové věnující se stejnému tématu. Časopis se k beatníkům vrací během 60. let ještě v několika číslech a zveřejňuje zde překlady děl Allena Ginsberga, Jacka Kerouaca, Lawrence Ferlinghettiho či Gregoryho Corsa většinou v překladu od Jana Zábrany. Tyto příspěvky měly velký význam, neboť to mnohdy byly několik let jediné oficiální překlady. První vydání celé knihy Na cestě přišlo v roce 1978 a sbírka Kvílení byla poprvé knižně publikovaná až roku 1990.

S beatnickou literaturou tak českoslovenští čtenáři přicházeli do kontaktu jen velmi omezeně, přesto během 60. let několik oficiálních překladů skutečně vyšlo. Z básnických sbírek Lawrence Ferlinghettiho vyšel Lunapark v hlavě v roce 1962 a Startuji ze San Francisca v roce 1964. V roce 1964 vyšla také sbírka Gregoryho Corsa Mokré moře. Knižní vydání Ginsbergova Kvílení bylo znemožněno, objevilo se však v čísle 29 časopisu Sešity pro literaturu a diskusi. Od Jacka Kerouaca v roce 1963 vyšel výbor próz Říjen v železniční zemi a v nakladatelství Práce pak v roce 1984 vyšla povídka Mag.

Obeznámení s noci s podtitulem Noví američtí básníci je antologie sestavená Stanislavem Marešem a Janem Zábranou. Kniha vyšla v roce 1967 a je jednou z dalších možností seznámení se s beatnickou poezií. Soubor představuje přesně dvacet čtyři amerických básníků a významně tak rozšiřuje povědomí čtenářů o této literatuře. Vedle již několikrát uvedených autorů Ginsberga, Corsa a Ferlinghettiho tu jsou zařazena jiná jména tehdejších amerických autorů, kteří bývají více či méně řazeni k beat generation

⁷ HÁJEK, Igor. Americká bohéma. In: Světová literatura 4, 1959, č. 6, (s. 216)

či s generací spojování nebo patřící k tzv. Sanfranciské renesanci – Gary Snyder, Michael McClure, Philip Whalen, LeRoi Jones, Robert Duncan a další.

Druhou významnou antologií, která dokázala přiblížit tvorbu beatnických básníků, byla publikace Horoskop orloje s podtitulem Čtrnáct amerických básníků, která vyšla v roce 1987, a to opět v režii Jana Zábrany. Tato publikace by se dala považovat za určité rozšíření předchozí Obeznámeni s nocí o další básně a další autory. Nově tu jsou uvedeni například Kenneth Rexroth a básnička Diane di Prima.

Překladatel, básník, prozaik a esejista Jan Zábrana má bezesporu velkou zásluhu na přiblížení poetiky beatnické generace československým čtenářům. Bez jeho výborných překladů by k percepci těchto textů docházelo daleko hůře, pomaleji a snad i během mnohem pozdější doby. Možná viděl Zábrana v beatnických verších plných zmatku a ztráty iluzí jistý předobraz situace, která panovala v Československu.

„(...)

*Když čtu Ginsberga,
nemyslím na Ameriku,
ale na to,
jak pro nic za nic
zničili generaci,
kterou i válka ušetřila
(i ta!)*

*...myslím na dlažbu,
poplivanou zprava i zleva,
na tu promenádu
parfemovaných pávů,
umělých jak horské slunce.“⁸*

V roce 1965 mělo Československo tu čest setkat se s předním beatnickým básníkem osobně, když 18. února přistálo v Praze letadlo a z něho vystoupil Allen Ginsberg. Ocitl se zde jaksí spontánně po svém vyhoštění z Kuby, kde si dovolil otevřeně mluvit o marihuaně a kritizovat politiku namířenou proti homosexuálům. Zpočátku to vypadalo,

⁸ ZÁBRANA, Jan. *Básně*. 1. vyd. Praha: Torst a Mladá fronta, 1993, (s. 100)

že Ginsbergova návštěva proběhne v klidu. Dokonce se stal oficiálním zahraničním hostem Svazu spisovatelů. Pro Pražany nebyl neznámou osobností a povedlo se mu začlenit do kulturního dění. Navštěvoval besedy, poetické kluby, recitoval, osobně se s ním setkali čeští básníci, které řadíme mezi „české beatniky“, jako byl Václav Hrabě či Vladimíra Čerepková. Během svého pobytu napsal Ginsberg několik Prahou inspirovaných básní. Mezitím navštívil Moskvu a do Prahy se vrátil na konci dubna, to už se však karta obrátila a o Ginsberga se začala zajímat StB. Zúčastnil se studentského Majálesu, který byl poprvé povolen od dob nacistické okupace, a byl zvolen jeho králem. Vyhoštění ze země následovalo pár dní nato, kdy byl za policejního doprovodu posazen do letadla linky Praha – Londýn. Oficiálními důvody bylo výtržnictví, provokace Státní bezpečnosti a kažení mládeže. Ještě v letadle napsal o svých čerstvých životních zkušenostech báseň Král Majáles. Další návštěvy Prahy Ginsbergem a jinými členy skupiny, jako byli Ferlinghetti či Snyder, se uskutečnily až po revoluci.

Navzdory tomu, že dlouhá léta jeho verše nevycházely, byl Ginsbergův kulturní dopad značný a inspiraci jeho poezií i ostatních příslušníků beatnické generace můžeme zaznamenat i u několika českých autorů. Nejvíce se pak hovoří o autorech soustředěných kolem Poetické vinárny Viola, která zahájila svou činnost 22. 7. 1963 na pražské Národní třídě představením „Komu patří jazz.“ Období let 1963 – 1965 se obecně považuje za vrchol pokusů skloubit poezii a jazz, tak jak to krom jiných dělali i beatnici. Dramaturgie Violy se zaměřovala na široké spektrum české a světové poezie a na uvádění opomíjených autorů. Stejně tak v Divadle hudby proběhlo několik literárně – hudebních večerů, při kterých se četly verše Ivana Diviše, Josefa Kainara, Václava Hraběte, Jiřího Šotoly, Jevtušenka i Vozněnského, ale i Langstona Hughese, Kennetha Rexrotha, Ginsberga, Corsa a Ferlinghettiho. – viz LP Poezie a jazz (Supraphon, Praha 1965)

Významným periodikem, které vlastně nikdy nebylo oficiálně povoleno, byl časopis Divoké víno. Díky němu dostali mnozí mladí a začínající autoři možnost publikovat své prvotiny, mezi nimi se octla řada autorů, o kterých dnes mluvíme jako o české době beat generation. Časopis vycházel od září 1964 do začátku roku 1972, kdy jeho existenci ukončil administrativní a policejní zásah. V roce 2002 byl znovuobnoven a od té doby vychází v internetové podobě.

Ve *Viole* několikrát recitoval svou poezii Václav Hrabě, o kterém se v souvislosti s českou beatovou scénou hovoří asi nejčastěji a je to povětšinou on, kdo se za českého beatníka označuje. Vystudoval Vysokou školu pedagogickou v Praze. Měl velmi blízký vztah k hudbě, hrál na několik hudebních nástrojů, jako byl třeba saxofon nebo klarinet, koncertoval se studentskými kapelami. Přispíval do časopisů *Tvář*, *Divoké víno* a několika dalších. Jeho verše byly recitovány ve *Viole* nebo třeba i v Malém divadle hudby a poezie v Brně. Knižně však nepublikoval, jeho básnické sbírky vyšly knižně až po jeho smrti včetně jeho jediné dochované povídky *Horečka*. Některé jeho básně se dočkaly i zhudebnění. Zemřel tragicky roku 1965 těsně po Ginsbergově návštěvě, otrávil se oxidem uhelnatým v nedožitých 25 letech.

Druhým jménem často spojovaným s beatniky a *Violou* je pak Vladimíra Čerepková. Už její dětství zavání beatnictvím, strávila ho po dětských domovech, diagnostických ústavech a polepšovnách, z ústavů často utíkala, měla problémy se sociálními pracovníky i Veřejnou bezpečností. Střední školu ukončila po prvním roce, vystřídala řadu krátkodobých zaměstnání, několikrát se pokusila o sebevraždu a v návaznosti na to byla umístěna do psychiatrických léčeben. Od roku 1963 se její verše začaly objevovat v redakcích časopisů (*Květy*, *Plamen*, *Tvář*, *Divoké víno*,...) a také ve *Viole*. V září 1968 emigrovala do Francie, kde také roku 2013 zemřela ve věku 67 let. Její popel byl převezen do Prahy a uložen na břevnovském hřbitově do hrobu, na který se složili její přátelé. V roce 1969 vyšla sbírka *Ryba k rybě mluví* sestavená z básní, které napsala před emigrací.

Ke kmenovým autorům poetické vinárny *Viola* (Hrabě, Čerepková) patří ještě básnířka Inka Machulková. Vystudovala chemii, vystřídala řadu zaměstnání, publikovala v několika časopisech. V roce 1968 odešla do Mnichova. Ještě před svou emigrací vydala sbírky *Na ostří noci* v roce 1963 a *Kahúců*, která vyšla v roce 1969.

Dalšími o něco méně známými básnířkami je Zora Růžová a Šárka Smazalová, obě publikovaly v *Divokém víně*. Zora Růžová psala písňové texty např. pro Jaroslava Hutku, v 70. letech emigrovala do Francie. Šárka Smazalová v říjnu 1968 spáchala sebevraždu.

Ladislav Landa debutoval v časopise Divoké víno, který později vydal většinu jeho básní. V roce 1965 v pouhých 17 letech spáchal sebevraždu, otrávil se jedem ze školního chemického kabinetu.

Milan Koch, básník a přítel Egona Bondyho, publikoval na přelomu 60. a 70. let v samizdatu. Je řazen mezi nejvýznamnější básníky raného undergroundu. V roce 1974 v pouhých 26 letech tragicky zahynul. Jeho žena Mirka to nesla velmi těžce, veškerou tvorbu svého manžela přepsala na stroji a rozdala důvěryhodným přátelům, poté spáchala sebevraždu.

Jaroslav Holoubek studoval televizní publicistiku a pracoval jako novinář. Od poloviny 60. let přispíval do časopisů (Host do domu, Divoké víno, Literární měsíčník aj.) a v roce 1977 debutoval sbírkou Úžas. Zemřel v listopadu roku 2016.

Josef Šimon začal publikovat roku 1972. Přispíval například do Rudého práva, Kmene, Květů, Tvorby, Mladého světa a dalších. Po roce 1989 verši i publicistikou přispíval jen velmi sporadicky. Jeho první sbírka se jmenuje Snídaně v automatu z roku 1976.

Svatava Antošová náleží k tzv. „generaci osamělých běžců“, která vstoupila do literatury s příchodem 80. let. Lesbická básnířka, prozaička a novinářka netající se svou orientací publikovala v několika periodikách, včetně těch samizdatových. První její sbírky vyšly na konci 70. let také samizdatem. Oficiálně knižně publikovala poprvé ve sborníku Zelené peří vydaném roku 1987.

O inspiraci beatniky mluví také někteří písničkáři např. Jaroslav Hutka nebo Vladimír Třešňák, což opět vypovídá o jisté provázanosti poezie a hudby. V tomto případě však lze spíše hovořit o jakémsi pocitu vnitřního souznění a sounáležitosti než o skutečném ovlivnění tvorby tako takové.

*„Kdysi u silnice stávala, deku do půl zad,
ať si mával, jak si mával, nechtěli ho brát,
nikdy Kerouaca nečet a neznal třetí proud,
přesto býval spolu s Deanem každé víkend on the road.*

*Nikdy neměl ani zdání, jak se hrával bop,
měl jen slinu na toulání a překážel mu strop,*

*životem na plný pecky a neubírat plyn,
tuhle víru na svý pouti vždycky vzýval Sal i Dean.
(...)*⁹

⁹ DANĚK, Stanislav (Wabi). Na cestě. In: LP Rosa na kolejích. Praha: Supraphon, 1984

Analytická část

Václav Hrabě

Na Václava Hraběte, jakožto na mladého básníka, působilo nesčetné množství vlivů, jeho poetika se utvářela, vyvíjela. Řekněme, že mladý básník svůj styl teprve hledá a inspiraci nalézá na řadě míst např. u poezie všedního dne či Jiřího Šotoly.

Pokud jde o téma působení vlivu beatnické generace na českou literaturu, nejvíce se mluví právě o Václavu Hrabětovi. Ten je mnohdy označován za typického představitele beatníků v českém prostředí. Stále častěji se však objevují názory, že tomu tak úplně není. Přiřazení nálepky beatníka k Hrabětovi můžeme částečně považovat za častý nešvar škatulkování, které, jak známo, nelze na poli umění úplně stoprocentně uplatňovat.

Pravdou je, že Hrabě se osobně setkal s Ginsbergem při jeho návštěvě Prahy roku 1965. Pravdou také je, že Hrabě četl beatnickou poezii, byla mu známa Ginsbergova tvorba i texty Ferlinghettiho a Corsa díky skvělým překladům Jana Zábrany. V díle Václava Hraběte lze nalézt mnoho prvků, které měl s beatniky společné, ovšem je zde také řada rozdílů.

„Voda načichlá nikotinem

Duše načichlé Ginsbergem ¹⁰

Jazyk, jaký Hrabě používá, je hovorový často nespisovný. S beatniky sdílel pohrdání materialistickou společností, maloměšťáctvím, stereotypem a konzumním způsobem života. V Hrabětových básních se lyrický subjekt často stylizuje do role postavy vyloučené ze společnosti. Odmítá snobismus, lhovost, pokrytectví a ustálená moudra vštěpována starší generací.

„všechno to nelze vyhandlovat

v Tuzexu

nabířkovat přes noc

získat protekci

úsměvem ¹¹

¹⁰ HRABĚ, Václav. Blues pro bláznivou holku. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. (s. 151)

„SMYSL VAŠEHO ŽIVOTA ,MLADÍ PŘÁTELE‘

(JAK POTRVDÍ SPĚŠNĚ I KLASIKOVÉ)

JE JASNÝ

JAKO FACKA – PARDON! ZPĚT!

JAKO DEN:

„ŠPEKBUŘT! KOVERKOT! KVARTÝR A PENZE!“¹²

Jedním ze zásadních motivů Hrabětovy poezie je hudba, zejména pak blues a jazz. Hrabě byl skvělým hudebníkem a hudba hrála významnou roli jak v jeho životě, tak v jeho tvorbě. To je také velké téma, které měl s beatniky společné. Ať už se to týká samotného rytmu Hrabětových básní nebo hudby jako tématu, který se v textech přímo vyskytuje, některé básně nesou už jenom název související s hudbou – např. Pár tónů, Blues o malování...

„Slyšíte Zpocené prsty

začínají

chorus o zakouřených sálech o bílých prašných cestách

o létech heroinu a smutku

o létech hladu vyhazovů naděje

o dívce z Alabamy o dětech z Little Rocku

Trubka hraje Vysokým tónem jiskří

závěje

vteřin dnů a roků“¹³

Hudbou se také pojí veřejné recitace při literárně-hudebních večírcích. Beatnici často psali své texty za účelem, že budou veřejně čteny, snažili se o to, aby poezie žila – na ulici, v klubech, mezi lidmi. Hrabě byl jedním z kmenových autorů poetické vinárny Viola. U básně Prolog můžeme nalézt tak jisté prvky toho, že autor předpokládal, že ji bude veřejně číst. Obrací se přímo ke svým posluchačům, promlouvá k nim. Něco podobného lze nalézt i u beatníků, kdy se autoři přímo obraceli na své posluchače a přátele v jejich řadách. Stejně tak se beatnici obraceli ke jménům slavných osobností,

¹¹ HRABĚ, Václav. Blues pro bláznivou holku. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. (s. 32)

¹² tamtéž, (s. 58)

¹³ tamtéž, (s. 21)

často se v jejich verších objevovala jména slavných umělců, politiků, ať už těch obdivovaných či nenáviděných.

„Pánové

věčně skeptičtí a přezíraví“

„Pro Modiglianiho a Parkera – oba umřeli v bídě

Pro vousatého Fidela který řekl:

„Demokracie – to je rozdat zbraně lidu“¹⁴

Jedním z témat beatnické poezie bylo město. Beatniky fascinovalo noční město, jeho atmosféra, noční městský život v klubech, barech, kavárnách, život na ulici. Hrabě miloval Prahu a také o ní psal, stejně tak je v některých jeho básních zachycená atmosféra nočního života.

„Je slyšet jak přichází den

Pomalů jako by se vracel z flámu

Bloudí

ulicemi hospod a chrámů

Ted' zívá

Zastavil se na rohu

Spi

Já nemohu“¹⁵

Beatnici často psali o sexu a to velmi otevřeně spíše v té vulgárnější rovině, a láska v jejich podání nabývala spíše tělesných rozměrů. Hrabě byl v tomto směru rozhodně umírněnější a větší romantik, jeho básně nejsou vulgární, naopak nabývají poetičnosti. Podobný přístup z beatnické generace měl Lawrence Ferlinghetti. Jedna z těch ostřejších Hrabětových básní je Děvka verónská.

„Ta nahá děvka táhla na provázku

mršinu světa z tesilovejch bájí

a starej slad'ák zpívala si sladce

¹⁴ HRABĚ, Václav. Blues pro bláznivou holku. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. (s. 9)

¹⁵ Tamtéž, (s. 28)

že ještě dneska budem spolu v ráji“¹⁶

Hrabě sice občas použije nějaký z vulgarismů ovšem v daleko omezenější míře než je tomu u beatníků. Chybí tu ta šokující otevřenost, kterou beatnická poezie tak oplývá, bezprostřední kritika všeho a silný apel. Hrabě je ve svém vzdoru tichý, poetický.

Vladimíra Čerepková

Tato básnířka ruského původu, někdy se proto také můžete setkat s verzí jejího jména jako Čerepkovová, patřila společně s Václavem Hrabětem a svou přítelkyní Inkou Machulkovou ke kmenovým autorům poetické vinárny Viola. Když přiletěl Ginsberg roku 1965 do Prahy, pojí se s touto událostí drobná historka. Ginsberg přišel do Violy a zastavil se před fotografií visící tam na zdi, která zachycovala jeho společně s Petrem Orlovským. Vladimíra Čerepková, která seděla u baru, si ho všimla a nahlas prohlásila: „Dneska každý vandrák vypadá jako Ginsberg.“ Ten zaslechl své jméno a otočil se společně se slovy „ano, to jsem já“.

Čerepková působila ve Virole v letech 1963 až 1965, kdy byly její texty zařazovány do programu a veřejně tak recitovány.

V Československu napsala svou jedinou sbírku *Ryba k rybě mluví*, ostatní už psala v exilu. Ve Francii taky její tvorba značně prozaizovala.

Ačkoliv je Vladimíra Čerepková označovaná za beatnickou básnířku, její poezie příliš mnoho znaků beatnické poezie nevykazuje. Spíše je tu znát vliv Václava Hraběte. Je tu řada motivů všedního dne, tím by nám mohla připadat podobná básníkům Skupiny 42 nebo kolem časopisu *Květen*. Sbíрка *Ryba k rybě mluví* je sestavená z básní, které Čerepková psala po mnoho let. Je tam tedy zařazeno mnoho básní, které vznikly v době, kdy překlady beatníků ještě nemohla znát.

V těchto básních je opět znát vliv jazzu stejně tak jako u ostatních autorů zejména kolem vinárny Viola. Ve sbírce se také nachází jedna báseň přímo o jazzu s názvem *Jaký je džez*.

¹⁶ HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. (s. 60)

*„Džez je těžký
jak podzimní nebe
džez je dlouhý
jak měsíční břeh“¹⁷*

Jinak Vladimíra Čerepková mnoho typicky beatnických básní nenapsala.

Inka Machulková

Inka Machulková je třetím jménem spojeným s poetickou vinárnou Viola. Stejně jako její kolegové, i ona se roku 1965 osobně seznámila s Ginsbergem. Krom toho si také dopisovala s Gregorym Corsem. Ovšem ona na rozdíl od svých kolegů se skutečně otevřeně hlásila k beatnické inspiraci. V jednom rozhovoru pro časopis Host prozradila: *„Všechno to pro mě začalo v roce 1963, když jsem ve Světové literatuře četla báseň Gregoryho Corsa ‚Marriage‘, tedy ‚Manželství‘, v báječném Zábranově překladu. Na mě to tehdy strašně silně zapůsobilo. Byl to pocit, který jsem sama sdílela a tady ho někdo vyslovil nahlas a navíc takovou poetikou, kterou jsem do té doby neznala.“¹⁸*

Ačkoliv její tvorba příliš beatnického vlivu nevykazuje, spíše šlo o jakési vnitřní souznění. O skutečném inspirování se přímo beatnickým životním stylem nemohlo být v té době řeč.

„Máte pravdu, že tehdy jaksi nešlo být ‚on the road‘, aniž by vás hned nezavřeli za příživnictví. A taky naše osobní situace nás nutila vydělávat peníze. Byla jsem rozvedená a měla jsem dítě, o které jsem se spolu se svými rodiči starala. Vašek Hrabě na tom byl podobně, taky už měl potomka. Tím větší cenu pro nás měla poezie. Ale stejně jsme nedokázali žít takzvaným normálním životem. Jenom těch průserů v práci, co jsem měla, a kolikrát mě vyhodili.“¹⁹

Před svou emigrací do Německa Machulková napsala dvě krátké básnické sbírky. Ta první s názvem Na ostří noci známky beatnické poezie moc nevykazuje už jenom tím, že byla vydána již roku 1963. Obsahuje tedy básně, které psala ještě před svým seznámením se s beatnickou literaturou. Druhá sbírka Kaháčů už leccos naznačuje

¹⁷ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. Ryba k rybě mluví. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. (s. 52)

¹⁸ BALAŠTÍK, Miroslav. Já beatnička jsem číslo jedna v Obci spisovatelů! In: Host 23, 2007, č. 5 (s. 6)

¹⁹ tamtéž

jedním ze dvou mott na samotném začátku sbírky: pochází z básně Jacka Kerouaca, druhé je citát z Bible.

Machulková vnáší do poezie svůj vlastní ženský pohled a v jejích básních je dost znát, že je psala žena. Hodně píše o lásce, přírodě, svém dětství, její texty zavání nostalgií, nelze v nich úplně hledat tu surovost a konfliktnost, kterou nalézáme u mužských beatnických autorů, třeba v básni Kvílení.

Zatímco sbírka Na ostří noci je situovaná do přírody a venkova, Kahúců zase oplývá atmosférou města, konkrétně pak Prahy. Tím je určitě beatnické poetice blíže, neboť beatnici byli fascinováni městem, nejvíce pak nočním městem a nočním životem. Machulková město často popisuje jako mokré a studené místo, které ale zároveň není nevlídné, naopak oplývá pouličním životem.

*„Mokrě město, studené město
a hubená holka s vlasy jako ty,
ale rovnými jako déšť - -“²⁰*

*„Moje město zní v hloubce
Jak rozbitá kytara - -“²¹*

*„Potom mi byla zima a měla jsem hlad a žádný prachy
potom jsem zjistila že tě mám ráda
a potom ta poezie
zimy
hladu
a bez peněz“²²*

Báseň s názvem A jakýpak jazz v sobě nese přesně tu atmosféru nočního života, zakouřených hospod, alkoholu a divokých večírků smíchaný s jazzovou hudbou, která byla s beatniky spojená úplně stejně jako s Violou.

*„Přišel... Už stojí ve dveřích;
opilý (z piva) jak veřejný bůh*

²⁰ MACHULKOVÁ, Inka. Kahúců. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. (s. 10)

²¹ tamtéž, (s. 40)

²² tamtéž, (s. 9)

vykřikne na výčep:

Tady jsem!

Neletím nad městem - -

Jsem anděl jazzu...

Dal jsem vám křídla,

na sekeru - „²³

V mnohých svých básní používá pomlčky a řadu teček, které může značit odmlčení v případě hlasitého přednesu.

Jazz byl i pro Machulkovou velkým zdrojem inspirace a představa určitého světa, kde lze hledat svobodu. Báseň pouliční blues je věnovaná české jazzové zpěvačce Evě Olmerové.

„Pouliční blues které sem nepatří

se tu toulá

jak smutná lehká holka z cizího města

se tu toulá

a město poskakuje podle ní“²⁴

Ladislav Landa

Ladislav Landa byl talentovaný básník s velmi smutným osudem. Když v roce 1965 spáchal sebevraždu, bylo mu pouhých 17 let. Roku 1969 vyšlo jeho dílo ve sbírce jednoduše nazvané Básně. Podruhé byly jeho básně publikovány ve sbírce pojmenované podle jedné z nich Malá slabost v kolenou s podtitulem Pocta Ladislavu Landovi v roce 1998.

Landa byl velmi mladý básník, a jako mladý začínající básník byl ovlivněn řadou svých předchůdců. V jeho tvorbě se dá jistě vystopovat celá řada vlivů, neboť je běžné, že začínající básníci svůj styl teprve hledají. Občas bývá řazen i k českým beatnikům. Tohle označení je poněkud sporné, ovšem bylo by logické, neboť beatnici nalézali

²³ MACHULKOVÁ, Inka. Kahúčů. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. (s. 46)

²⁴ tamtéž, (s. 29)

pochopení především u mladých lidí. U Landy je problémem to, že zemřel příliš mlád, nikdo netuší, jakým směrem by se vydala jeho tvorba, kdyby tomu tak nebylo.

Kritiku společnosti, maloměšťáctví a toho šedého stereotypního života nalezneme v básni Zpěv sirén v Ústí nad Orlicí.

*„Stojím vedle škarpy vočůrávám trpkou
zaprášenou blumu a vy se na mě díváte
a myslíte si vandrák a dete domů
ke třem dětem Azorovi prdelatý manželce
a čtyřem stěnám“²⁵*

Přímou kritiku komunistického režimu či jeho zesměšnění se v jeho textech také párkrát objeví. Báseň Masna naráží na tehdejší atmosféru, která nastávala v důsledku horší dostupnosti některých komodit. Báseň má v sobě jak kritiku tehdejší situace, tak kritiku lidí, jejich hodnot a způsob uvažování.

*„Fronta se vleče
a je to lepší v zázemí
Lidé se hádají pro
mizerný žvanec
a kouří se jim od huby
(...)
Na konci fronty
stojí pomocná stráž
VB a nic nenamítá“²⁶*

Báseň Vývoj zase kombinuje komunismus s náboženskou tematikou.

*„Z Krista neznáme nic
a Stalina nám taky vzali
Věř a víra tvá tě uzdraví“²⁷*

²⁵ LANDA, Ladislav. Malá slabost v kolenou. 1. vyd. Praha: Bystrov a synové, 1998 (s. 11)

²⁶ Tamtéž (s. 61)

Milan Koch

Ze všech českých básníků je snad Milan Koch ten jediný, který se beatniky inspiroval zcela vědomě a cíleně. Zatímco o beatnictví ostatních se literární teoretici přou, u Kocha je to téměř nepopíratelné, jeho inspirace Ginsbergem je skutečně očividná.

K dispozici máme dvě básnické sbírky. Sbíрка Červená KarKULKA a jiné básně vyšla roku 1992 a předcházela jí stejnojmenný samizdatový svazek z roku 1987. Obsahuje tři rozsáhlé básně: Chrčení za Kaliopénu, Červená KarKULKA a Kvadrofonická báseň pro Egona Bondyho. Druhou sbírkou je Hora láv publikovaná roku 2006, která přímo vychází ze samizdatového výboru Vybrané básně.

Báseň Chrčení za Kaliopénu je jakási variace na Ginsbergovo Kvílení. Skoro jako by k tomu odkazoval již samotný název. Zatímco Ginsberg si v relativně demokratické americké společnosti může dovolit nahlas kvílet, Koch se musí spokojit s pouhým socialismem přidušeným chrčením. Obě básně jsou také velice rozsáhlé a rozdělené do čtyř částí. V obou případech se jedná o lyricko-epické pásmo, využívající volných asociací, bizarních obrazů, metafor, neřízených proudů myšlenek a fantaskní obraznosti. Jedná se o jakési svědectví o době, která zničila podle Ginsberga „nejlepší hlavy generace“, popis skoro až apokalyptické situace, pocit zmaru.

„Viděl jsem nejlepší hlavy své generace zničené šílenstvím, hystericky obnažené a o hladu, ...“²⁸

„Viděl jsem slyšení opařené v chrchlajících vizích klekání na omletých nábřežích umlčených krizí...“²⁹

První část Kvílení je ve skutečnosti jedno dlouhé souvětí s velkým písmenem na úplném začátku básně a tečkou až na samém konci první části, mezitím Ginsberg dodržuje oddělování jednotlivých vět čárkou. U Kocha interpunkce prakticky neexistuje, v omezené míře využívá pouze pomlček, o kterých v poslední třetině první části také upouští. Obě básně začínají stejným „viděl jsem“, které celou báseň zahajuje jako určité svědectví, výpověď o skutečnosti.

²⁷ LANDA, Ladislav. Malá slabost v kolenou. 1. vyd. Praha: Bystrov a synové, 1998 (s. 97)

²⁸ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990 (s. 31)

²⁹ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 11)

Hlavním motivem procházejícím první částí Kvílení je bída. Dílčími s bídou souvisejícími motivy jsou chudoba, drogy, alkohol, hlad a motivy, které jsou v podstatě jejich důsledky – halucinace, sny, šílenství a také zima, která se v básni objevuje v různých obdobích, ať už jako skutečnost vyplývající z roční doby či denní hodiny, tak i jako důsledek chudoby, nahoty či drogového opojení.

„kteří v bídě a v hadrech a se zapadlýma očima a podnapilý vysedávali a kouřili v nadpřirozené temnotě bytů se studenou vodou,“³⁰

„kteří křehli zimou v neholených pokojích ve spodním prádle,“³¹

„za halasných zimních soumraků“³²

Motivy Chrčení jsou dosti podobné, i když Kochova bída není myšlená tak doslovně, ale spíše na mentální rovině způsobená nesvobodou a materiální společností.

„asketické postavy... mávaly stojíce na bosých střepinách ledu za odjíždějícími parostroji posledního aktu naděje“³³

„Unavené noční chodce zahalené do balónových pláštů kteří pro neónové světlo města nespatrili sólo své duše když postávali smrkali a pokašlávali do skřípajících stok v ringu dějin na roku ulice“³⁴

Obě básně vyjadřují silný protest, i když každá proti něčemu trochu jinému. Ginsbergův odmítavý postoj je spíše vůči společnosti jako takové než vůči politice, o které se zmiňuje snad jen na jediném místě: *„kteří si vypálili cigaretami díry do paží na protest proti narkotickému tabákovému dýmu kapitalismu,“³⁵*

Koch je naproti tomu o něco konkrétnější a více otočen protipolitickým směrem.

„Zbídačené tváře politických vězňů kteří skandovali padali a močili pod pendreky strážců režimů kterým uniforma sjednotila tváře“³⁶

³⁰ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990 (s. 31)

³¹ tamtéž (s. 31)

³² tamtéž (s. 32)

³³ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 11)

³⁴ Tamtéž (s. 11)

³⁵ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990 (s. 34)

³⁶ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 11)

„Veliké transistorové hlavy politiků kteří vytáhli v palácích fanglových poprsí svá přirození na pulty i hlasovací křesla a mlátili se přes ně ložisky hesel která štěkala mňoukala a chrochtala přes ostnaté dráty radarů rušiček i polovodičů“³⁷

Koch často používá synekdochu, kdy nahrazuje postavy pouze označením tváře či hlavy: *„Zbídačené tváře politických vězňů, transistorové hlavy politiků, nahé tváře před vypuklými plexiskly televizorů, kyselé obličejce náhodných porculánových mužů“³⁸* To samé můžeme nalézt i u Ginsberga: *„Viděl jsem nejlepší hlavy své generace“³⁹* Později už tolik synekdochu nepoužívá, přesto věnuje hlavě a mozku velkou část pozornosti. Hlava, případně mozek, je v jeho podání něco, co člověka zastupuje, místo, kde je uložen lidský charakter, jeho bída a zároveň jeho osvícení. *„hipstery s andělskými hlavami, kteří odhalili mozky Nebesům, s oholenými hlavami šaškovali o sebevraždě“⁴⁰*

Koch v první části básně také poukazuje na výtvarné objevy a vynálezy, které však nikoho nečiní šťastným, naopak ještě více vyhrocují situaci mezi tehdejší východem a západem.

„Raketové vědatory ve výzkumných ústavech za hranatými barometry stékání za kašlajícími radiografy stínů za bublajícími křivulemi zlata s pornografickými pohlednicemi vlhka v kapsách bílých erárních plášťů“⁴¹

Jeho kritika materiálního světa, který je vtoukáván do hlav dětí jejich rodiči, beatniky silně připomíná: *„Přesvědčené rodiče jejichž ústa nesčíslná pumpovala do hladových krků svých dětí acetylenové výpary o výhodách materiálních nehtů civilizace“⁴²*

V samotném závěru první části Koch zase ukazuje, že má s beatniky ještě jednoho společného nepřítele:

„na silnici vedoucí od první k druhé

Od druhé k třetí světové válce

Od třetí k čtvrté

³⁷ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 12)

³⁸ tamtéž (s. 11-13)

³⁹ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990 (s. 31)

⁴⁰ tamtéž (s. 31)

⁴¹ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 12)

⁴² tamtéž (s. 13)

*Od čtvrté k páté*⁴³

Druhá část obou básní dost výrazně mění oproti první části svou strukturu. Rozhodně je daleko úsečnější, údernější, přibyl velmi silný apel, vykřičníky, otazníky – to mají obě básně opět společné.

„Jaká sfinga z cementu a z alumina jim rozrazila lebky a pozřela jejich mozky a fantazii?

*Molochu! Samoto! Špíno! Šerednosti!*⁴⁴

*„Z cihel a cementu, Z vápna a písku, Z panelů a drátů, Z probrečených mosazných tyčí,
(...)*

*PAKACHRCHU!!!!*⁴⁵

Oba básníci se tu na mytologicko-alegorické rovině potýkají se dvěma démony. U Ginsberga je to Moloch, který je inspirován skutečnou postavou boha, kterému byly předkládány lidské oběti, zejména pak děti. U Kocha je to tzv. Pakachrch.

V třetí části se básníci poněkud rozcházejí, i když obě básně obsahují věnování. Ginsberg je tentokrát více konkrétnější oproti Kochovi. Kvílení je věnováno Carlu Solomonovi, se kterým se Ginsberg setkal v psychiatrické léčebně v Rocklandu, třetí část je pak celá o něm. Naproti tomu Milan Koch věnoval svou třetí část *„generaci, která se nenarodila a nenarodí a která jako jediná zvítězila“*⁴⁶. Ginsberg je v této části také o něco stručnější, ponechává si část údernosti z předchozí části, využívá anafory, zatímco Koch se formální strukturou uchyluje téměř až k próze, píše zde o svých přátelích, tehdejších máničkách a příslušnících undergroundu. Na rozdíl od Ginsberga je však nikdy neoslovuje přímo.

Čtvrtá část Kvílení je označená jako „Poznámka pod čarou ke Kvílení“ a Ginsberg se v této části naopak obrací k tomu, co je pro něj dobré a „svaté“. Oslavuje zde své přátele, které oslovuje pravými jmény, oslavuje zde hudbu, drogy, šílenství, život, města...

⁴³ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 16)

⁴⁴ GINSBERG, Allen. Kvílení. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990 (s. 43)

⁴⁵ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 17)

⁴⁶ tamtéž (s. 20)

Koch ve své čtvrté části oslavuje vlasy, které považuje za svaté, ve všech jejich podobách. V jeho podání je vlasaté všechno, co je dobré, a tím je opět srovnatelný s Ginsbergem. Vlasy můžeme vnímat doslova jako znak tehdejších „mániček“, jako těch, co se očividně vymezovali ze společnosti. Ale také je můžeme vnímat jako jakousi svatozář nad tím, co si zaslouží úctu a přesahuje tento svět.

„Svatá zlatá nit vlasů táhnoucích se všemi kontinenty náboženství všemi propastmi politiky všemi životy a světy všemi učenými přes všechny planety přes všechna hnízda galaxií od proroka k spasiteli od muže k muži od ženy k ženám od utrpení k utrpením od smíření k smířením“⁴⁷

Konec básně uzavírá kaligram znázorňující atomový hřib, který básník oslovuje zvoláním „jedovatá houbo!“.

Báseň Červená KarKULKA je tím nejrozsáhlejším, co Koch napsal. Je to proud myšlenek chrlících se jedna za druhou. Ani zde si Koch nedělá velkou hlavu z interpunkce, snad v tom lze vyzkoušet beatnické přesvědčení, že interpunkce autora zdržuje a odvádí jeho pozornost od díla. Místo toho je tu množství pomlček, vykřičníky či ampersand.

Celá báseň působí jako mozaika poskládaná se zdánlivou nahodilostí. Verše jsou velice krátké. Na rozdíl od předešlé básně se zde v hojné míře objevuje rým a její protirežimní zaměření je zde znát velice silně. Objevuje se refrén, časté opakování, ozvěna, anafora. Báseň je vlastně vyobrazený chaos, který se snaží probudit dojem jakéhosi řádu silně připomínající armádní pochod.

*„levá levá raz dva levá levá
tvídového charakteru
pot se řine z čela
levá levá s velkými klopami
ženem se předkovými stopami“⁴⁸*

Kritika režimu je nejvíce pocíťována v některých silně ironizujících až parodizujících pasážích.

⁴⁷ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 28)

⁴⁸ Tamtéž (s. 33)

*„ať žije soudruh Klement Gottwald copak pořád nechápete že
- v sobotu 14. března 1953 v jedenáct hodin postihla nás
nenahraditelná ztráta
odešel jeden náš velký táta
táta táta“⁴⁹*

Tak jako beatnici ani Koch se neštítí vulgarismů. Využívá nespisovných výrazů, slangu a neologismů.

*„Vykopněte z fabriky továrníky
a ty jejich frclinky prclinky
vobtáhněte
nemyslím břitvou ale svým řemeslnickým pyjem!
Rolníci! balíci
zvorejte selky ať jsou tlustý nebo tenký
váš opálený čůrák je jak znárodnění velký“⁵⁰*

Materialismu se zde opět stává terčem kritiky. Tak jako tomu bylo u Kvílení a Chrčení za Kaliopénu, i zde se setkáváme s určitým typem personifikace a démonizace a na scénu přichází Mamon jako spodobnění materialismu. Mamon je všezahrnující modla, kolem které se točí svět. Stejně tak zde dochází k personifikaci moci.

Jaroslav Holoubek

Počáteční Holoubkova poetika byla směřována především k milostné a přírodní lyrice. V jeho v pořadí třetí básnické sbírce Stradivárky na dálnici vydané roku 1980 se však objevuje beatnická tematika zejména v podobě touhy po svobodě a cesty.

*„V té věčnosti
zas popojedem
o kus dál“⁵¹*

⁴⁹ KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992 (s. 94)

⁵⁰ tamtéž (s. 37)

⁵¹ HOLOUBEK, Jaroslav. Stradivárky na dálnici. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1980 (s. 13)

*„Něco nás táhlo tenkrát pryč
Nějací andělé vyrvali nás z hor“⁵²*

Básník zde cestu často připodobňuje k životu.

*„Naskoč si ať jsme pryč dětství mi trne z kostí
Rozjíždí se železniční vlak dospělosti“⁵³*

Básnický subjekt je zde často na cestě, volán dálkami, něco ho neustále nutí pokračovat, nezastavovat. Touží po útěku, dostat se mimo mantinely obyčejného života a stereotypů.

*„Jo neklid to byl
neklid všude tam i zpátky
rozvrátil tichou tuňku romantik“⁵⁴*

*„Nejraději žiju v létě
nejrychleji“⁵⁵*

*„Přešlapuju tady dlouho
až se prošlapu k protinožcům
Chtěla jsem přece mimo svět“⁵⁶*

Z básní je cítit dynamika, rychlost, neklid, beatnická žízeň po životě, po skutečné hloubce životního prožitku. Není nouze ani o erotické motivy.

*„Ze skrytých amplionů hrají různé pochody
z tribun si cloní slunce
na vemenó mé bohyně
Jsem nebeský dojič
Jsi můj alkohol“⁵⁷*

V jiných pasážích je zase vykreslen pouliční život.

⁵² HOLOUBEK, Jaroslav. Stradivárky na dálnici. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1980 (s. 21)

⁵³ tamtéž (s. 19)

⁵⁴ tamtéž (s. 21)

⁵⁵ tamtéž (s. 24)

⁵⁶ tamtéž (s. 30)

⁵⁷ tamtéž (s. 29)

*„Zavřené lokály
vítr hnízí u vrat velkoměsta
párkaři dopočítávají nikláky v omastku“⁵⁸*

Ve sbírce se přímo vyskytuje báseň s názvem Pocta Jacku Kerouacovi, čímž autor nepřímou přiznává své inspirování se beatnickými autory.

*„Projel jsem stopem starou Evropu
od kilmarnocké továrny na whisky
až po Leningrad
a dolů na jih Itálie
hledaje ono unikavé to
jemuž říkáme esence života“⁵⁹*

V této básni je kurzívou zvýrazněno slovo „to“. Holoubek tím myslí „esenci života“ a tento verš nám může připomínat určitou pasáž z Kerouacova románu Na cestě, která byla shodou okolností otištěná v Hájkově článku Americká bohéma. Oba autoři mluví o hledání a nalézání „toho“.

„Hergot člověče, ten alták včera, ten v TOM byl. Chytil to a už to nepustil. Neviděl jsem ještě nikoho s takovouhle výdrží.‘ Chtěl jsem vědět, co to TO vlastně znamená. ‚Che,‘ usmál se Dean, ‚to se mě moc ptáš na něco nepojmenovatelného – ehm! Tak hele. Máš chlápka a všichni jsou kolem, jasný? Je na něm, aby vyjádřil, co ti ostatní zrovna cítěj. (...), někde uprostřed chorusu, se TO zjeví – každé zvedne hlavu a ví o tom, všichni poslouchaj. A on je v TOM a jede. Čas se zastaví. Vyplňuje ten prázdný prostor něčím podstatným, zpověďma vnitřku zkroušeného břicha, vzpomínkama na dřívější laufy a nápady a starejma melodiema. (...) a vždycky to, co zrovna hraje, tak dokonale rozpitvává člověkovi duši, že všichni vědí, že nejde o tu melodii, ale o TO,“⁶⁰

Postava Deana popisuje, jak se „to“ dá najít ve vystoupení saxofonisty a co to přesně znamená pro posluchače, kteří v danou chvíli „to“ naleznou. Podle Kerouaca se v této pasáži daná „esence života“ nachází v jazzu, kde člověk nalezne osvobození. Holoubek toto osvobození nalézá v cestě.

⁵⁸ HOLOUBEK, Jaroslav. Stradivárky na dálnici. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1980 (s. 31)

⁵⁹ tamtéž (s. 79)

⁶⁰ KEROUAC, Jack. Na cestě. 2. vyd. Praha: Oden, 1980 (s. 190-191)

Josef Šimon

Jistý vzdor lze v poezii Josefa Šimona vypočítat v největší míře ve sbírce Pouštní pták. Básník se v této sbírce inspiroval velkoměstem a zpovídá se tu ze svých citů zasažených láskou.

V básni Věčným obyvatelům IV. Kategorii Šimon mluví za generaci mladých lidí, od které je stále něco očekáváno, zatímco ona si chce vést svůj svobodný radostný život.

*„stále nás usvědčujete
svými bázlivými pohledy za záclonami z háčkované nudy
stále nás usvědčujete z našeho mládí“⁶¹*

O mládí je také báseň Dvacetiletým andělům beznaděje. V této básni je cítit jisté volání po svobodě a zároveň je upozorněno na to, že svobodu si každý mladý člověk nosí sám v sobě.

*„My jsme letci kteří vypustili nádrž
aby mohli výše
my jsme ryby s křídla hustými
jak plamen autogenu“⁶²*

Také v básni Kolotoč dialektika kapitálu básník naráží na věčný stereotyp a kolotoč, ve kterém se všichni lidé točí, a jediným smyslem jejich existence je chodit do práce.

*„Továrna
jako mučidla
z jejichž páchnoucích čelistí padají růže
jako přesně načasované opiáty v paměti“⁶³*

Přitom život leží někde úplně jinde než ve zdech továren.

*„Žvýkáme gumu svých protestsongů
a přitom náš život jen nám patří...
i všechny země nikoho*

⁶¹ ŠIMON, Josef. Pouštní pták. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981 (s. 36)

⁶² tamtéž, (s. 31)

⁶³ tamtéž, (s. 43)

i zločiny

Kde má hranice svoboda?

Kde má hranice poznání? “64

Šimon si také rýpne do poezie samotné a přístupu k ní. Není pravda, že by beatnici opovrhovali starou poezii a starým pojetí literatury, ale byli otevření inovaci a vysmívali se slepému zastávání se starých pravidel a principiálnímu obdivování básní jen proto, že jsou léty prověřené. Beatnici se jen nebáli nových přístupů, které mnozí konzervativní lidé odmítali. Báseň Literárně hudební večer se vysmívá takovým slepým vyznavačům starých pravidel, který mnohdy ani nerozumí plně tomu, co obdivují.

„tahají za ocas podivné vycpané zvíře

jež hledí skleněnýma očima lidem do očí

a oni neuhýbají svýma skleněnýma očima

to vycpané zvíře

tu představuje Poezii

ti vycpaní lidé v křeslech jsou údajní milovníci krásy “65

Svatava Antošová

Česká lesbická básnířka, která svou orientaci nijak neskrývá a mnohdy se to promítá i do její tvorby. V její poezii lze vystopovat několik vlivů. Antošová do určité míry vychází z undergroundu, tzv. rockové poezie 70. let, surrealismu a také z beatnické poezie, se kterou má společnou především touhu po životním prožitku.

Oficiálně jí před revolucí vyšla pouze jediná sbírka Říkají mi poezie, ostatní její básně vycházely pouze časopisecky nebo v samizdatu.

Hned první báseň Kejkle v sobě obsahuje přirovnání života k cirkusu, k něčemu předstíranému, umělému, tragikomickému a neustále se opakujícímu.

„svět podivuhodných osudů a životních tragédií

které se donekonečna opakují

jako klasické role v těch několika stále omílaných kusech “66

⁶⁴ ŠIMON, Josef. Pouštní pták. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, (s. 43)

⁶⁵ tamtéž, (s. 21)

Podle Antošové lidé žijí své životy tak, jak se to od nich očekává, nikoliv životy, po kterých skutečně touží. A nakonec stejně všichni prohrají.

*„platí se zdravím
ztrátou lásky a samotou
vysoká cena za bezvýznamný úsměv na tváři publika
za potlesk snobů a chválu kritiků
za květiny od vypočítavých milenců“⁶⁷*

Poezie Svatavy Antošové bývá mnohdy milostná a protkaná touhou po skutečném životě a maximálním prožitku. Tak jako se řítili beatnici životem a snažili se vychutnat všechny jeho podoby.

*„potloukaly jsme se po nádražích
mezi nedělními kostlivci
od časných ranních hodin zmámené vínem
v naději
že se něco stane“⁶⁸*

Báseň Spřízněné duši by se mohla považovat za otevřené přiznání se básnířky ke své sexuální orientaci a vyznání se ze svých citů. Antošovou bychom také mohli přirovnat k básnířce Diane di Prima, která ve svých dílech sexuální tematiku hodně detabuizovala a vždy velmi otevřeně přistupovala ke své bisexualitě. Básnířky mají v beatnické poezii obecně poněkud odlišný úhel pohledu než jejich mužští kolegové. Jsou v určitých směrech daleko melancholičtější a jejich poetika je o něco niternější.

⁶⁶ ANTOŠOVÁ, Svatava. Říkají mi poezie. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989, (s. 5)

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ Tamtéž (s. 21-22)

Praktická část

Představení projektu

Cílem praktické části bylo vytvořit antologii sestavenou z básní českých autorů předesílaných v teoretické části. Básně byly vybírány tak, aby srozumitelně vystihovaly podstatu beatnické poetiky. Na základě konkrétních příkladů by měla být patrně rozpoznatelná charakteristika beatnické poezie, její podoba, témata, motivy, výběr jazykových prostředků atd.

Samotnému oddílu uvedených básní předchází stručný komentář, který má za úkol případného čtenáře uvést do problematiky beatnické poezie a její české obdoby v období socialismu. Čtenáři by mělo být z uvedených informací jasné, co vybrané básně spojuje a které náležitosti v nich hledat, aby se na ně dalo pohlížet jako na beatnickou poezii. Projekt by měl být informačně samostatný, tedy by měl být čtenáři srozumitelný bez předešlé znalosti praktické části této bakalářské práce.

Antologie si klade za cíl zvýšit povědomí o českých autorech, jejichž jména nejsou příliš známá. Tyto autory srovnává s poměrně atraktivním tématem, jako je beatnická generace. Smyslem projektu je udat ucelený pohled na ne příliš probádanou problematiku.

Realizace projektu

Prvním krokem při realizaci byl samotný výběr básní. Díky poznatkům získaných během sestavování teoretické části byl vytvořen soubor jednotlivých básní napříč všemi studovanými desetiletími. V teoretické části bylo také nastíněno, o které autory se bude jednat, ve výběru se pak objevily ty básně, které nejvíce vykazovaly známky inspirace beatovou poezií amerických představitelů. Celý soubor básní si pak klade za cíl vystihnout atmosféru tohoto typu poezie a skrze ukázky usnadnit čtenáři lepší pochopení celé problematiky. Pro usnadnění jsou jednotliví autoři řazeni abecedně.

Celému souboru uvedených básní předchází krátký úvod, který vysvětluje, proč tato práce vznikla, a kapitola osvětlující základní teoretické informace, které shrnují poznatky samotné bakalářské práce. Informace jsou uvedeny z důvodu, aby tak sbírka mohla být přístupná a srozumitelná i těm jedincům, kteří nejsou seznámeni s celou bakalářskou prací.

Za hlavním textem antologie jsou zase uvedeny stručné informace o básnících, kteří jsou autory jednotlivých básní.

Následuje už jen bibliografie, obsah a tiráž.

Dále bylo nutné zpracovat grafickou podobu celé práce. Jako obálka posloužila autorská fotografie, které byla vybrána tak, aby působila pokud možno neutrálně a nerušivě. Veškerá úprava této obálky pak proběhla v programu Photofiltre. Výsledný formát byl pak dotvořen v programu Microsoft Word.

Posledním krokem byl už jen tisk a vyhotovení kroužkové vazby.

Závěr

Mezi americkými a českými autory, kterými se zabývá tato práce, jsou neopomenutelné odlišnosti. Musíme si v první řadě uvědomit, že tyto dvě skupiny tvořily v naprosto rozdílných prostředích. Odděluje se od sebe časový odstup, jiné kulturní a sociální prostředí a politické uspořádání, jiné životní zkušenosti a odlišné publikační možnosti.

Američtí autoři měli jednoznačně ve svém tvůrčím procesu volnější ruce. Nebyli omezováni cenzurou jako takovou ani autocenzurou. Každý autor chce, aby jeho díla byla vydávána, československý autor kvůli tomu musel přizpůsobovat samotný text své tvorby.

Zatímco američtí beatníci reagovali na společenskou atmosféru poválečné Ameriky a studenou válku, čeští autoři byli konfrontováni se socialistickým režimem. Frustrace Američanů měla původ spíše společenského a sociálního charakteru. Čeští autoři se více potýkali s problémy spojené s politickým uspořádáním, které však nemohli příliš dávat najevo.

Přestože životní situace obou skupin autorů byly tak odlišné, měli tito autoři mnoho společného. Bylo to především znechucení autoritami, materialismem, kariérismem, maloměšťáctvím. Tyto básníky spojovala láska ke stejné hudbě a především touha po svobodě a maximální síle prožitku.

Pokud jde o české autory, rozhodně o nich nelze mluvit jako o básnících, kteří by na beat generation navázali. U nás nedošlo k vytvoření takovéto ucelené skupiny ani žádný jednotlivý autor není za pokračovatele považován. Naopak tito autoři působili napříč desetiletími a náleželi k různým literárním skupinám. Beatníci byli pro tyto autory spíše jedním z mnoha zdrojů inspirace, neboť v jejich literatuře našli řadu prvků a témat, které jim byly blízké. Někteří z nich se nechali inspirovat vyloženě záměrně, u jiných se tak dělo více či méně nevědomky, protože s beatniky je spojoval velmi podobný pohled na svět, život a jakýsi podvědomý vnitřní soulad. Příliš se také nedá mluvit o tom, že by se některý z českých autorů přiblížil beatníkům životním stylem, v socialistickém Československu zkrátka něco takového nebylo možné. Z důvodu výše zmíněných okolností se celá záležitost ohledně řazení českých autorů k jakési době beatníků stává diskutabilním tématem.

Je třeba také poukázat na fakt, že československý čtenář měl jen omezené možnosti, jak se k beatnické literatuře dostat. Oficiálně totiž v překladu vyšel jen opravdový zlomek toho, co bylo americkými beatniky napsáno. Na tomto místě je vhodné vyzdvihnout překladatele Jana Zábranu, který odvedl opravdu dobrou práci při zprostředkování tohoto typu poezie českým čtenářům.

Tato práce se věnuje výhradně těm autorům, kteří bývají v beatnickou generaci spojováni nejčastěji, ale rysy tohoto typu literatury by se daly najít i u řady dalších. Prostor pro další studium a tedy rozšíření této práce tu bezpochyby je.

Beatnici neovlivnili v Československu pouze umělce, ale generaci mladých lidí jako takovou. Život beatníků jim musel připadat v kontrastu s šedým světem socialismu fascinující.

Použitá literatura

Primární literatura

- ANTOŠOVÁ, Svatava. Říkají mi poezie. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. 36 s.
- CORSO, Gregory. Mokrý moře. 3. vyd. Praha: Odeon, 1989, 160 s. ISBN 80-207-0528-7
- ČEREPKOVÁ, Vladimíra. Ryba k rybě mluví. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 64 s.
- FERLINGHETTI, Lawrence. Obrazy zmizelého světa; Lunapark v hlavě; Startuji ze San Francisca. 1. vyd. Hradec Králové: Cylinder, 1998, 231 s. ISBN 80-901888-1-8
- GINSBERG, Allen. Kvílení a jiné básně. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990, 255s. ISBN 80-207-0155-9
- HOLOUBEK, Jaroslav. Stradivárky na dálnici. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1980. 122 s.
- HRABĚ, Václav. Blues pro bláznivou holku. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s. ISBN 80-85935-11-2
- KEROUAC, Jack. Na cestě. 2. vyd. Praha: Odeon, 1980, 282 s.
- KOCH, Milan. Červená KarKULKA a jiné básně. 1. Vyd. Praha: Vokno, 1992. 129 s. ISBN 80-85239-11-6
- LANDA, Ladislav. Malá slabost v kolenou. 1. vyd. Praha: Bystrov a synové, 1998. 133 s. ISBN 80-85980-12-6
- MACHULKOVÁ, Inka. Kahúců. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 68 s.
- ŠIMON, Josef. Pouštní pták. 1. Vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981. 64 s.

Sekundární literatura

- BÍLEK, Petr A. Generace osamělých běžců. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991, 112 s. ISBN 80-202-0263-3
- DI PRIMA, Diane. Čas beatníků. 1.vyd. Praha: Pragma, 1996, 142 s. ISBN 80-7205-355-8
- JANOŠEK, Pavel a kol. Dějiny české literatury 1945-1989, 3. sv. (1958-1969). 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 688 s. ISBN 978-80-200-1583-9
- JANOŠEK, Pavel a kol. Dějiny české literatury 1945-1989, 4. sv. (1969-1989). 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 980 s. ISBN 978-80-200-1631-7
- KEROUAC, Jack. Rozprášené básně. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-46-8

KOSSAK, Jerzy. Existencialismus ve filozofii a literatuře. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1978

KŘIVÁNEK, Vladimír. Kolik příležitostí má báseň 1. vyd. Brno: Host, 2007, 398 s. ISBN 978-80-7294-227-5

ZÁBRANA, Jan. Básně. 1. vyd. Praha: Torst a Mladá fronta, 1993, 275 s. ISBN 80-204-0385-X (Mladá fronta), ISBN 80-85639-07-6 (Torst)

Články, studie, rozhovory

HÁJEK, Igor. Americká bohéma. Světová literatura: revue zahraničních literatur, 1959, roč. 4, č. 6, s. 207

BALAŠTÍK, Miroslav. Já, beatnička, jsem číslo jedna v obci spisovatelů! Host, 2007, roč. 23, č. 5

RAUVOLF, Josef. Beat po česku. Host, 2007, roč. 23, č. 5

Internetové zdroje

Encyklopedie anglo-amerických autorů. www.littlesnow.cz

Slovník české literatury po roce 1945. www.slovníkceskeliteratury.cz

Příloha

Hradec Králové 2017

Slovo úvodem

Tato sbírka vznikla jako praktický projekt k mé bakalářské práci s názvem „Vliv beatníků na českou poezii 60. až 80. let“. Samotná práce se zabývá vztahem mezi americkou skupinou beat generation a specifickým výběrem českých básníků, kteří se do určité míry mohli touto literaturou inspirovat. Cílem práce však není najít ty „pravé české beatníky“. Naopak poukazuje na to, že takové označování bývá sporné a často provokativní ze zvyku v podobě starého známého škanuflkování. Ale jak je známo, v oboru jako je umění, jsou tabulky spíše na škodu.

Pravdou je, že četli autoři období socialismu měli několik důvodů k sympatiím k beatnické tvorbě a tato naklonenost se mohla af už cílené nebo náhodou projevit v jejich textech.

Tato antologie si klade za cíl takové texty uvést. Zajisté to nejsou všechny básně, které bychom mohli považovat za beatnické či beatnickou generaci inspirované. Sestřít takové básně všechny snad ani není možné. Berme tuto antologii spíše jako reprezentativní výběr básní od autorů, kteří měli základní stavební kameny beatnické filozofie. Někteří z nich tak činili cíleně, u jiných se jednalo spíše o nevědomé vnitřní souznění s generací, která nebyla nakonec přece jen tak odlišná, jak by se mohlo na první pohled zdát.

3

Fenomén beat generation

Tato literární skupina se začala formovat ve 40. letech 20. století. Původně malé uskupení několika přátel se během 50. let minulého století ve Spojených státech amerických rozrostla v hnutí literátů, kteří se snažili vymáknout ze zažatých představ o podobě literatury a života.

Těžejší stav americké společnosti v nich vyvolával pocity deznulce, zmaru, skepsy a hněvu. A především tu byla také situace politická – studená válka a neustálá hrozba jaderného konfliktu. Generace, pro kterou se ujal označení beatnická, se rozhodla, že s touto situací nechce mít nic společného a raději se od ní naprosto distancuje.

Jich vymáknutí ze středního proudu mělo dvěji podoba. V prvé řadě tu byla literatura, kterou beatníci psali, za všech okolností upřímná, bezprostřední a mnohdy až skandální. Té naprosto odpovídal životní styl těchto autorů, který byl snadno přirovnatelný k životu bohémů.

Skupina charakterizovala revolta, kritika moderní společnosti poválečné Ameriky, výsměch typickým americkým hodnotám jako byly bohatství a kariérismus. Beatníci protestovali vůči stereotypnímu způsobu života a konzumu, necitli oficiální morálku a stavěli se proti pokrytectví, touze po moci a maloměstství. Toužili po svobodě, po dokonalé ryzi svobodě a maximální síle životního prožitku.

4

Jejich tvorbu i život prostupují divoké večírky,
alkohol, drogy, sex, jazz, tuláctví ale i úniky mimo civilizaci a
život v divočině.

Beatnictví má v sobě nezastřitelné kouzlo a snad je i
tím, po čem aspirují jednou za život zatoužila většina z nás.

5

Svatava Antoňová

Kejkle

Noční hra s rozkrojenými jablky
odhaluje mořské hvězdičky zapomenuté na dně oceánů
krasotinky umírající v prachu ciklové manéže
kde si nubeskolární klamci hrají na madroce
a kde cvičení opičíci vyznávají lásku osamělým slečnám

svět zmračených akrobatů
starých tpasníků
anonymních chromých tanečnic
žonglérů a kouzelníků se slepeckými hlíčkami
zlomená srdce dívek od kořotůče
herečky
nevyčleňitelné sezonně na konci své slávy
kdysi milované dobrodružky senilními paprky
i básníky
smutelné pády kaškadérů
nebo autohavárie nebo rakovina
němé loutky vyhozené spolu a dětstvím na smetišť
svět podvuhodných osudů a životních tragédií
které se donekonečna opakují
jako klasické role v těch několika stále omílaných kusech

plati se zdřevim
zrůtnou lásky a samotou
vysoká cena za bezvýznamný úsměv na tváři publika
za potlesk snobů a chválu kritiků
za květiny od vypočítavých milenců
svět
z něhož jsou jednoho dne všichni vyhnáni
kejkliři
obvinění z podvodnictví pechají před líbeníci
divyžice komiků se rozcáhají hledat práci
polykač ohně je souzen za čarodějnictví

6

a upůlen
zadlužení režišři se stíhli do spoleku
dvorní šašci snímají masku a brečí do talíře
neboť fraška pro ně skončila
četa kulhavých andělů lepší papírový obelisk
ale i ten bude zanedlouho stržen
Svět se chce bavit a zapomenat
a hrát dál svou bláznivou komedii
pokaždé jiné osoby a obsazení
pokaždé stejný žalostný konec
jenž nikoho z nově nastupujících aktrérů nezajímá
Žnovu je slyšet třetí zvonění
smuteční hrana za kohokoliv z nás
Zaujměte prosím svá místa (1; s.5)

7

Vladimíra Čerepková

Jaký je džez

Džez je těžký
jak podzimní nebe
džez je dlouhý
jak měsíční břež

Džez
to jsou tři bubesníci
šilení
kteří si bubnují na své
vlastní hlavy (2; s.52)

8

Jaroslav Holoubek

Tentokrát léto

Nejraději žiju v létě
nejrychleji
Z malé ranní věšby pod kvetoucí menuškou
v mé pražské zahradě
vzlétla kovová letadélka odhodláni
s náloží bez pojizek

Horoskope Horoskope
Už zase překračují hranice života
Na cestách tam mají
na stolech pod sklem
moji fotografie

Tentokrát léto
až přilíš zponsaluje
táhnoucí se med štěstí

Opredení pavučinou
neškodných nepravd
ani neslyšite volání
Odcháším
Živote žij dál (3; s.24)

9

Pas do země Euforie

Sešla za popelnicemi ve dvoře vinárny
jak malé kdysi dravé zvířátko
V dlouhých prokřehých prstech
držela
pas do země Euforie

Kontrolní světýlka očí
blikavě ozařovala ovládací panel člověka
a v útrebách jí vrčel do prázdna
raketový motorek z marčína šicího stroje

Přelapuju tady dlouho
až se proslápu k protinožcům
Chutla jsem přece maso svět
Ty mizíš jen stíny zůstávají
bezvaré (3; s.30)

10

Poeta Jacku Kerouacovi

Projel jsem stopem starou Evropu
od kilmarmocké továrny na whisky
až po Leningrad
a dělů na jih hlíle
hledaje ono unkaové ro
jenuž říkáme esence života
Vždycky jsem byl o metr napřed
nežli jsem měl být
Zpoždřuji se psaním veršů
a protože chci to nevím co
mohu být nezodpovědným
protože co chci to udělám (3; s.79)

11

Václav Hrabě

Citová výchova

Poprvé si všimne tě dívky a protestji
celý večer v dešti na náběží
NASTYDNEŠ!
Prostovlasý běží po ulici kterou ona chodí
NASTYDNEŠ!
Při rýsování škrábe první verše
TYHLE BLBINKY TĚ ŽIVIT NEBUDOU!
Objeví pozornost kolubích křidel a dívčích
rukou a bezrný bastard
pedagogiky začala zasvěcené:
„A JEŠTLIPAK JSTE SI NĚCO PŘEČETL
O POHLAVNÍCH NEMOCECH?“
Líbá jí kolena a slunce do krve oděné
celodenním vandrováním oddychuje
ve vyschlé trávě blízko jejich rů
Tu všudypřítomná moudrost
fanzjejský zalka
ve fidelejších terciích
zpacený duet
orazikovaného a předem ohlášeného
takymalování:
„FU!“

Tak
den za dnem
stále stejná
svrchovaná slina
moudrosti neomyšle
padá
na sny které není možno zpeněžit nebo zaznamenat
do kádrového
materiálu
na verše posledních geniálních vandráků

12

na hološí křídla a oděně slunce v srpnové trávě
na smutek Ray Charlese poslouchány poprvé
na deštnou křehkost cembala a úst prvích rozhodl
padá
slušná moudrost
utišující prostředek
proti všem nebezpečným záchvatům
citu odvážly a opravdovosti
padá
svrchevaná moudrost
prevence proti fantazii

SMYSL VAŠEHO ŽIVOTA „MLADÍ PŘÁTELÉ“
(JAK POTVRDÍ SPĚSNĚ I KLASIKOVĚ)
JE JASNÝ
JAKO FAČKA – PARDON! ZPĚT!
JAKO DEN:

„ŠPEKBUŘTI KOVERTOK! KVATÝR A PENZE!“

Ostatně
„Život vás naučí hořinci!“ (4; 58)

13

..., Děvka verónská

Ta náhla děvka táhla na provizku
mřímu světa z teslových légi
a starý sladák zpívala si sladce
že ještě dneska buďem spojo v ráji
I roztrhl jsem dopis na rozhodnou
a z trochy listů pokroucené mlhy
(která je nati noci hněde dusně)
jsem ubalil pár cigaret
A ty jsme kouřili tak lačně
Jak jen to šlo
v tichu které se lesklo
na jejich řadrech zhrubých mlčováním
tam na refyži
před příjezdem rína (4; s.60)

14

Voda načichlá nikotinem
Duše načichlé Gmsbergem
ale hlavy a myšlenky pronikavě
zavánějí gulmou
Předevčirem když jsem naposledy spal
viděl jsem Panenku Marii krásnou
v modrej a zlatěj záři nečuní betlehémských
stopovat kadlak s diplomatickou značkou
A v mokrym písku koledoval džez
svech dvanáct taktů k počtě toho hochu
kterej už jednou musí přece přijít
si zadřemovat do tohohle světa
a kterej prej (!) pak všechny naše sraby
tu džentlomensky vohraje za nás

a siréna ve dvě hodiny oddřkotá vaši
bandasku s hnědým škrálopem a druhéj
den jí zase oddřkotá dál a dál

Stojím tu vandrák řekněte si ve škarpě
s tupkou blumou v puse a ošoupanejma nohama
a mamě čekám na váš příjezd
ať je ráno a vy ne a ne přijet
je k zoufání směji se na vás kysele
jako angrejt a ty nic ticho buďe asi meděle (4; s.151)

15

Milan Koch

Kvílení

I.

Viděl jsem slyšení opatřené v chrchlajících vízích klekání na
omletých náštělech unilžených knzi kde asketické
postavy se ztvrdlou kůrkou vejražky na loku v
igelnovém svítání mávaly stojice na bosých stěpínách
ledu za odjždějícimsi parostrej posledního aktu naděje

Zdravě silně děti jak média na lavičkách v parku s
podřezanými krčními tepnami raketodromů a jejich
beznohe genialní duše kterak se učily kouřit chladný
přivan v globálních chodboch menstruace

Nahé tváře před vypuklými plenuskly televizorů jak neuroticky
lamaly popel cigaret z oka do oka z úsměvu na úsměv
ze židle na židli když ucitily na obrazovce kající se
dobrodružky filosofie s polínky na pobláčku –

Unaveně noční chodce zshalené do balonových plášťů křeti
gro neonové světo města zespat- řili sdo své duše
když postávali smrkali a pokračovali do skřipajících
stok v ringu dějin na rohu ulice –

Vyvolemé v přetížných blůzách na beztlížných lodích vlnících
se prostorem od lokátorů Země k měsíčnímu prapuru
s heslem dvou císařů jen proto aby jejich kamery oči
objevily na bezvzduchovém povrchu krátery které tam
zanechaly tunové duše básníků snilků a sebevrahů aby
sondy filtrů přinesly nazpět prach zkamenělých slz
těch křeti se musili a deskázali dítat jen k nebesům aby
jejich psychoměřiče ucitily símou radioaktivitu pod
zaklerym jančicim ciferníkem z jiskřících krápnků
letících komet vlasatě poezie –

Zhidačené tváře polníckých vězňů křeti skandovali padali a
mořili pod pendřeky strážců režimu kterým uniforma
sjednotila tváře –

Shromážděné vandráky v nevázaných kolejších sevních a

16

jižních nádrži co v opelichané při- rodě u potlachových ohnů pískali křestí a zpívali přehazující ukazovávky po větvích na znamení protestu směrem k městu –

Ohořelé čty kavičerských dam nad osvětlenými stoly vyzníhly které šiběly v topných tělesech sálů o svých blížních jako o nějakém fluidu –

Uražené a pomížené křeři bušili kládky třápli kleštěmi a deformovali v pneumatikových lisech sva organická srdce na počest padajícího pekla diktatury proletkuho –

Otrhané vojenské zběhy co odmítli nenáviděli a hnusili si modlení vyznávané víry v tankových věžích a na obřích zákopů s kulhou v plicích místo amuletu –

Raketové vědátoři ve výzkumných ústavech za hranatými barometry stékání za kašajícími radiografy stínů za bublajícími křivulemi zlata s pomografickými pohlednicemi vřítka v kapsách bílých strážích pláštěů –

Stimulné pece zvláštních zpravošajů v pootevřených větracích tiskových kancelářích kterak se pokoušeli naladit zvláštní vydání věstníků deníků a ranůk do mollové stupnice senzace pro čekající bušící zástupy otroků bez skrčených byli kteří dokázali přestít i nažloutlou bělobu papíru –

Hrdé hřbitvy křeři v horečce z tolika světových stran zatrpkli a škytali a zvraceli a křakali do otevřených oken trůnů vykojených kapelníků a nadurých kvapíků –

Davové halucinace z benzínu myšlenkové roztržité v utěšených podkrovních zvonících kam utikalí horci vonní kalní a blábolici Gulliverové –

Sedrané čekající poletice na křižovatkách poledního slunce kde spafčili nové tvary v Beethovenové Deváté symbolní křeři plakali v šílení zanícených ran a jejich slzy rozpouštěly muzea a jejich slzy rozpouštěly sebe –

Velké tranzistorové hlavy politiků křeři vytáhli v palácích

17

fanglových pepři svá přirození na pulty i hlasovací křesla a mlátili se přes ně ložisky hesel která štekala mloukala a chrochtala přes osmaře deřty radarů ruliček i polovodičů –

Převěděné rodiče jejichž ústa nestišná pumpovala do hladových křků svých děti acetylenové výpary názorů o výhodách materiálních nežů civilizace –

Zkrachované zahrádky jak pobíhali v záhonech vytržení a vznekle rvali rdousli a lámali z vyzánojené půdy různé lásky když zjistili za žhavými skly skleněků flegmatické tváře střídavých perákářů –

Řeznické učně zatežávající nic netušící dobytek v jatečné krvi elektronických mozků nad citovými reakcemi před seřazenými séry pavučin na hřbtových myšlenek leticích v éteru přerušované provokace architektonické stavby slova –

Naděné demonstrační sebevraždy na skleněných drnkajících přechodech hlavních štíd které přecházely v mlóbu –

Sebevědomé lidstvo jak se zmítalo někdy až křečovité ve svých v sobě utvořených paradoxech bedlivě sřezávaných v plamených nevědomích za vládním pláňkovím vílových čtvrti plutona –

Kyselé obličejé náhodných porculanových mužů křeři přibouchli dveře světu životnmu smyslu když se jej pak pokoušeli naplnit v nálevkách hořelivě skutečnosti –

Uhlazené šepotající reality před staženou lásky kře panáčkující vteřiny táhaly žmoluly a cucaly horečnaté ženy v rozkoších divoce potůhajících sensuálních panáčků poezie za přemšťně falešně kypré a znehodnocené pomačkané vstupenky –

Kacifiké somerky křeři daleko od města polykali prach na dálnicích z deflektorů života a nehali jen v divoké iluminaci –

Vytekli kaskády lidských hlauů které odmíteli divoci rozhazovat rukou za vysokou zdi eskapád mířoví kře se nedovoluje ani proplakat zbytek života –

18

Necesané prokřesťe nečistě neviditelné satanaše bezmily bésnici křeři byli zhuďelněni v jedné pekelné opeře života –

Lotosové básníky křeři se věšeli na půdách a své smyčky zavěšovali do trámův básni z kterých vytkal kyanovečik když je čistě oděšst hýkající redaktoři pro svoje dobro a pro jejich nesmetlost –

Udýchané důchodce co se zastavili v lhostejně omítce stáří a jak se kusali vzbůro po hřbetě nařtovaných výbuchů k plynové komoře elektrifikovaného kresatoria s naději na posmrtný život v meruťkových sadech –

Zkopané individuality na podlaže zůvřnosti o nichž kolovaly veselé historky jen tehdy když je polrbřvali v hladovkách umělých loži povalující se morfiovní student s bandáskam revolvy –

Neúnavně horečce křeři šplhali vzhůru po dešti mýnů po natažených provazech abstraktního skutečna pomocí duševní síly pomocí spáry pomoci kosmínů jen proto aby zjistili na vrcholu nepoznatelna silný vítr a tvrdý kámen opojení z masnosti –

Vousaté ruce a kvetoucí vlasatí těla kterak bezhlavě utkaly do revoluce hluku své hušby kterou se chtěly probourat z dlouhého spoutaného karopění osamocnosti a prorocství nicoty s jejíž pomocí navazovaly kontakty s panemsvím a hledaly uslovně nápovědy další a další další a další ze všech možných světů i nemožných děkadů je počke maňáskové války neuvrhl v sugestivní napodobování ticha –

Viděl jsem jak si umělecké sekretáře připalovaly cigarety od atletických kybernetických žaháčků s nímž masturbovaly v prosřední velikosti –

jak padaly věže morálky na osadnou hrdost praňvého pokolení

jak vybuchovaly pojistky víry za soumraku v buňkách poctivců

jak lidé dostávali větry v bohatství nesmyslnosti

19

jak se na tribuny tlačily zástupy vtěřejích tajemných ukřídlovaných které převěděly deseti paobjektivy psikanců

jak se ministerská křesla obracela vzhůru na obřadech v přecpaných rezavých dlnách a vyhazovala oknem když se v pařtech čalouníků objevily mikroskopy protivstevní

jak realismu škytal úzkosti když se bořily hrady idealismu

jak se celé dějiny obracely naruby v jeskyních hujícího materialismu a jak se při tom zpívala uternacionála jako nějaká odrůvočka

jak se spisy mrvol naučovaly křivily a sčely ve střelném prachu ledové rovnice labyrintu utrpění

jak rozervaní surrealističti malíři štkali pod transformátory na vysokých loukách s dynamitem v ruce a anarchismem v očích

Díval jsem se do výkladních skříní kře odhalená stehna araňžérek zakřývala stopající životní úroveň dekadence

Viděl jsem padající meteory kterak se převalovaly po obloze snů pobloudičů z masného čeka- ní na odjezd do země Kamkoliv jen bez osmařích dránů

Viděl jsem mladé starce křeři nepochoval ani mašku

otce přátele nepřátele ama svou žmu ani svoje děti ale sebe v dešti popela a krve hlíny v koutku starého hřbtova kde se učili nazpaměť svoje básně svoje modlitby

Spafčil jsem v hušé mlaze policejní vozy odvěhející ty kteří se bušili v prsa své jediné víry v opravdové světo které by vydávaly zapalené pětštelky ústředních výborů městských spřáv a nejvyšších sovětů nikoliv blížající sířem sanžky když ohmatávali vyzabými prsty dladnice v postřanicích

20

chodník jímž chtějí rozbit okna obrněných
parlamentů když jim chtěly naprskat do uší
svou pravdu tak majestátně třáci nad lidským
úsilím
tonoucí kopí v zřežených vodích řek když se
začaly dovlažovat krásné války v plamenech
práce nevinných obětí hodin nekonečna –
falešné kamarádství ménových reformem
podmalovaných očí sexu se stopami špinavě
rychlou
magnetofonové pásky které vystupovaly z
magnetického záznamu otáčely a hledaly
otvory ve zřích k novému životu kam by
unikly před tajným měrem zapálených hranic
touhy
šrbená záda která se šplhala z kriminalů k
nebe po hromosvodech nemoci po nichž
spřádaly kulovéblesky klidu
klikací se poplátná světla polární záře s
cilovým páskem hrůz v uvězněných náručích
mumii
jara s kvilici stehemí kosti mraza
Boha zahaleného do závoje zločince když
věžové uzpení dýchali v nebi díky o jeho
nedokonalosti dokonale na člověka
dalekohledy lidských hlav co se nakláněly
přes vyvrácené točny vývoje zániku a jak
vyplazovaly jazyky přes zmuzačený klid když
pochoďovali svatí

A v tom všem nesmírně dálky
A to vše by nevažilo kdybych neviděl pomocné dělníky –
asfaltéry a betonáře
plánovače a mistry
na silnicích vedoucích od první k druhé
od druhé k třetí světové válce
od třetí k čtvrté
od čtvrté k páté (5; s.11-16)

21

Ladislav Landa

Zpěv sirén v Ústí nad Orlicí

Chce se mi brečet když vidím fotky
z továren chrastit hadiskami a bryndou
nasedat na kolo s čepicí v kšichtě a pak
po malý šušrají silnici šlapat domů

Stojím vedle škapky vočlávám tiskou
zaprášenou blunzu a vy se na mě díváte
a myslíte si vandrák a dete domů
ke třem dětem Azezevu přeláťat manželce
a čtyřem stěním

Stojím tu vandrák a vy sedíte doma u večere
s bíci v bramborače a kečate Dneska povídal vedoucí
Představ si ti Žnalas toho Nojo a děti vám
rostou pod rukama už jsou skoro na umření

Ležím tu v seně vandrák s místní fešandou
a vzpomínám na vás jak doma vejdíte
na televizi a potom zívnete a spíte

Ráno mě budí mlha a seno v uchu
a siréna ve dvě hodiny oddáková váši
bandasku s huběým škrálopem a druhéj
den ji zase oddáková dál a dál

Stojím tu vandrák řeknete si ve škapě
s trpkou blunzou v puse a ošoupanejma nohama
a masně čekám na váš příjezd
ač je ráno a vy ne a ne přijet
je k zoufání smějí se na vás kysele
jako angrešt a vy nic tucho bude asi neděle (6; s.11)

22

Masna

Fronta se vléče
a je to lepší v zázemí
Lidé se hádají pro
mazemý žvanec
a kouří se jim od huby
Pani kráji uzeminy
a má prsty krášené
a oloube jako Liset
Za války rozsekali
malé dítě do vutřů
Mléte maso je laciné
Lidé se perou o žvanec
Pani má prsty
stále kratší jak si
je okrajuje
Zákazník pravi
Deset deka
Paříže. Nakříjet
Pani kráji
Na konci fronty
stojí pomocná stráž
VB a mc nesamitá (6; s.61)

23

Inka Machulková

A jakýpak jazz

A jakýpak jazz v třechle prtykách!
Pivo pgeme!
V kytarách dřepíme...
- zas tři struny pračky,
sbych si z toho nakonec udělal
tvrdý límeč --
A vůbec,

to musela vybojovat
infanterna --
To je láska má --

Tak jakýpak jazz v tomhle počasí...

Pivočky kvetou jak pěkná holka, hospodák
zase ňu na dluh...

Ještě jsme dlužní pivu
a už si půjčujem --
u muziky, co letí nad městem --
My, dole v hospodách...
- ale chyťte tu muziku!

Pivočky barevné,
pivo je zlatý dluh --

Přítel... Už stojí ve dveřích;
 opilý (z piva) jak veřejný bůh
vykřikne na výšep:
Tady jsem!
Neletím nad městem --
Jsem anděl jazzu...
Dal jsem vám křídla,
na sekeru -- (7; s.45)

24

Potom mi byla zima a měla jsem hlad a žádný prachy
potom jsem zjistila že tě mám ráda
a potom ta poezie
zimy
hladu
a bez peněz (?; s.9)

25

Josef Šimon

Kolotoč – dialektiky kapitálu

továrny
jako močidla
z jejich páchnoucích čelistí padají růže
jako přesně načasované opičky v paměti
jako vypuštění supy
v obloze našich osudů
se s tržníovou odstředivostí pami turbíny
provrtávají časem
do podloží vrstev nebyti
odkud stoupají všechny
horoucí ideje
a tramvaje vezoucí nás v snách
řící vystřením
a popilek šeptá na hladiny tek
molitby oceánů
a my
s rukama v kapsách
žvýkáme gumu svých protestsongů
a přitom náš život jen nám patří...
i všechny země nikoho
i zločiny
kde má hranice svoboda?
kde má hranice pozdní?
dalekonosné komíny
pálí za obzory
autori sci-fi se vrací z budoucnosti
s vytrženými očima
na vlnkách přímých kolotoče
to klouže... (8; s.43)

26

Věčným obyvatelům IV. Kategorii

Stále nás usvědčujete
svými bázlivými pohledy za zlácnami z háčkované nudy
stále nás usvědčujete
z našeho mládí
z naší moci být lhotejší k těm nahoré i dole
z našich automobilech
z našich piesoelektrických křečích
z našich bezelých myšlenek
z naší hrůzy že budeme ještě horší než jsme
zatímco za zlácnou na stěně poskakuje a tryčkuje
zlý kanárek
tryčkuje a poskakuje
tam a zpátky (8; s.36)

27

Poznámky o autorech

Svatava Antošová: Narodena v roce 1957 v Teplicích, publikovat začala v sedmdesátých letech v samizdatu, knižně debutovala ve sborníku Zelené peří (Mladá fronta 1987). Je nejméně českou lesbickou básnířkou a svou orientaci se netají v soukromí ani ve své tvorbě. Říkají mi poezie je její první samostatnou básnickou sbírkou, po revoluci začala psát i prózu.

Vladimíra Čerepková: Narodena 1946 v Praze, patřila k okruhu Poetické vlny Viola. Po roce 1968 emigrovala do Francie, kde roku 2013 zemřela. V Československu ji vyšla sbírka Ryba k rybě mluví, další sbírky psala už ze zahraničí.

Jaroslav Holoubek: Naroden 1946 v Nové Vsi u Chotěboře, pocházel z rolnické rodiny, nedokončil studium archivnictví, dále pak studoval televizní publicistiku, po studiu pracoval jako novinář. Básnický debutoval v časopisu Cesta Vysočiny, od poloviny 60. let přispíval do novin a časopisů. Zemřel roku 2016.

Václav Hrabě: Naroden 1940 v Píbrami, působil ve Violen, jeho tvorbu i život ovlivňovala hudba, miloval jazz. Vystudoval pedagogickou školu. Za života publikoval pouze časopisecky. V roce 1965 tragicky zahynul na ozrzu plynnem. Mnoho jeho textů bylo zhudebněno.

28

Milan Koch: Narozen 1948 v Praze, patřil mezi první undergroundovou generaci, za svého života mu básně vycházely pouze v samizdatových opisech. Zemřel tragicky roku 1974. Jeho žena Mírka veskerou jeho tvorbu přepsala a rozdala důvěryhodným přátelům, poté spáchala sebevraždu. Oficiálně tak Kochovy básně vyšly až posmrtně.

Ladislav Landá: Narozen v Praze roku 1948, byl mladým nadějným básníkem, debutoval v Divokém víně. V roce 1965 v pouhých 17 letech spáchal sebevraždu, posmrtně vyšlo několik jeho sebraných básní.

Inka Machulková: Narozena 1933 v Praze, vystudovala školu chemicko-technologickou, společně s Václavem Hrabětem a Vladimírou Čerepkovou působila v Poetické visuté Viola. V roce 1968 emigrovala do Německa, před emigrací jí vyšly dvě sbírky Na ostří noci a Kahičů. Zemřela roku 2014 v Mníchově.

Josef Šimon: Narozen 1948 v Cejtkově, publikuje od roku 1972, působil v řadě periodik – např. Rudé právo, Mladý svět, Květy, Tvorba, Kmen... Po roce 1989 publikuje sporadicky verše i publicistiku. Několik jeho básní zhudebnil Vladimír Mišík.

29

Bibliografie

- 1 ANTOŠOVÁ, Svatava. Říkají mi poezie. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. 36 s.
- 2 ČEREPKOVÁ, Vladimíra. Ryba k rybě mluví. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 64 s.
- 3 HOLOUBEK, Jaroslav. Strádivárky na dálnici. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1980. 128 s.
- 4 HRABĚ, Václav. Blues pro bláznivou holku. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s. ISBN 80-85935-11-2
- 5 KOCH, Milan. Červená Karkulka a jiné básně. 1. vyd. Praha: Vokno, 1992. 129 s. ISBN 80-85239-11-6
- 6 LANDA, Ladislav. Malá slabost v kolenu. 1. vyd. Praha: Bystrov a synové, 1998. 133 s. ISBN 80-85980-12-6
- 7 MACHULKOVÁ, Inka. Kahičů. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 68 s.
- 8 ŠIMON, Josef. Pouštní pták. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981. 64 s.

30

Obsah

Slovo úvodem.....	3
Fenomén beat generace	4
Svatava Antošová.....	6
Vladimíra Čerepková	8
Jaroslav Holoubek.....	9
Václav Hrabě.....	12
Milan Koch.....	16
Ladislav Landá.....	22
Inka Machulková.....	24
Josef Šimon.....	26
Poznámky o autorech.....	28
Bibliografie	30

31

Sestavila, předmluvou a poznámkami opatřila, obálku a typografickou úpravu vytvořila Veronika Eitlová v Hradci Králové roku 2017
Vytiskl Pronak, s.r.o., Wotkova 340, Hradec Králové
32 stran, vydání první

32